

Møte for lukkede dører, Stortinget 8. mars 1939

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 8. mars 1939 kl. 10.00¹

President: Hambro.

Dagsorden:

Handelspolitisk utgreiing ved utenriksministeren.

Presidenten: I henhold til forretningsordenens § 54 foreslår presidenten møtet holdt for lukkede dører - og anser det for enstemmig bifalt.

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer får adgang til å overvære møtet - og anser det for bifalt. Likeledes foreslår presidenten at pressens representanter ifølge oppgave fra Utenriksdepartementets pressekontor gis adgang til å overvære møtet, likeledes utenriksråden, ekspedisjonschef Smith og byråchefene Prebensen, Grønvold og Aass i Utenriksdepartementet og handelsdirektør Giverholt-Hanssen - ingen har uttalt sig derimot, og det ansees enstemmig bifalt.

Statsråd Koht overbragte en kongelig proposisjon (se under Referat).

Presidenten: Presidenten gir ordet til statsråd Koht.

Statsråd Koht: Det er no på det næraste eit år sia eg sist la fram for Stortinget ei utgreiing om dei nyaste tiltaka og tilburdane i handelspolitikken vår, - det var den 24 mars i fjor. Elles var no handelspolitiske spørsmål ymse gonger framme på Stortinget i fjor; serskilt var det mange ordskifte om tilhøvet vårt til den parten av Spania som lydde under general Franco. Dette siste har eg ikkje tenkt å ta med i utgreiinga mi i dag; det er så mykje som enda er ugreitt i Spania, vi står midt oppi uløyste handelstingingar, og her kjem dessuta reint politiske spørsmål med, så eg trur det beste må vera å ta alt dette for seg sjølv. Men det seier seg sjølv at Stortinget skal få full opplysning om alt som vedrører dei spanske spørsmåla når det er råd til å legge dei fram i samanheng.

Før eg no går over til sjølve dei sakene eg vil greie ut om her i dag, vil eg berre få nemne det spørsmålet som vart drøft her i Stortinget for ein måned sia, den 9 februar, - fiske- og sauekjøt-avtalen med Island. Tingingane om denne avtalen heldt fram i Reykjavik i slutten av månaden på det grunnlaget som Stortinget hadde godkjent, og avtalen vart underskriven den 27 februar. Det synte seg at vi måtte la Island få den auken i sauekjøtkvoten som Stortinget hadde gjevi fullmakt til å gå med på, og Island måtte finne seg i å bli ståande innafor den grensa vi hadde sett. På vår side fekk vi berga dei fiskerettane vi hadde kravd. Det som no kanskje kunne vera til tap for den norske saueavlens med innførsel frå Island, det vonar eg blir rikeleg bøtt på med nedskjering i anna kjøttinnførsel; Landbruksdepartementet kjem venteleg i morgon til å

---

¹ Gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

setta innførselsregulering for salta sauekjøt i verk med heimel i kgl. resolusjon frå 20 januar.

Av alt det som elles er gjort i handelspolitikken vår i det siste året, trur eg det høver best å tala fyrst om den rekkja med nye handelstraktatar som vi har fått i stand med ymse statar i Sør-Amerika og Mellom-Amerika. Eg kunne alt i fjor fortelja at vi da, den 18 februar 1938, hadde fått ein handels- og sjøfartsavtale med Venezuela. Det var ein vanleg bestevilkårsavtale for toll og andre innførsels-avgifter, for personlege rettar og for skipsfarta. Det kan vera verdt å nemne at vi i eit serskilt notebyte fekk slegi fast at dei norske sardinane skal bli rekna jamt med franske og andre, om dei så reint biologisk er noko ulike. Heile denne avtalen tok til å gjelde frå 1 april i fjor. Men i forma var han no berre ein mellombels avtale. Berre for skipsfarta fekk vi samstundes ein endeleg avtale; men den tek fyrst til å gjelde når han er ratifisert på baa sidene og ratifikasjonspapira er utbytt, og dette er enda ikkje gjort.

Så fekk vi ein avtale plent av same slaget med Colombia den 29 april i fjor, med sardinklausul og alt som elles til høyrer. Men denne avtalen tek ikkje til å gjelde før alt er i stand med ratifikasjonen, og med dette er enda ingen ting gjort.

Med den tredje staten på denne kanten av Sør-Amerika, Ecuador, lukkas det berre å få ein skipsfarts-avtale 29 juli i fjor, og den tok mellombels til å gjelde med det same. Men han skulle ikkje endeleg stå ved lag før han var ratifisert og ratifikasjons-papira var utbytt. På norsk side gav vi ratifikasjon med kongeleg resolusjon den 9 september. Men så vart det regjeringsskifte i Ecuador, og den nye regjeringa ville ikkje med det same godkjenne det som den førre hadde gjort, så vi blir kanskje nøydde til å forhandle på nytt i dette landet.

Av dei mellom-amerikanske statane fekk vi fyrst avtale med Costa Rica. Det var ein handels- og skipsfarts-avtale frå 19 november i fjor. Denne avtalen må bli ratifisert, og han tek ikkje til å gjelde før fire månader etter ratifikasjonspapira er utbytt. Men sia Costa Rica sel meir til Noreg enn det kjøper herifrå, så har regjeringa der gått med på at norske varer likevel mellombels skal få bestevilkår i landet.

Med El Salvador fekk vi ein bestevilkårs-avtale for handel og skipsfart den 21 november. Den må òg bli ratifisert, men tok likevel mellombels til å gjelde straks med det same.

Endeleg fekk vi så ein handels-avtale om bestevilkår med Guatemala den 20 desember. Guatemala ville ikkje ha noken skipsfarts-avtale, sia landet sjølv ikkje har noka skipsfart. Men vi fekk munnleg fråsegn om at det skulle ikkje bli gjort nokon mismon på norsk skipsfart. Og for handelen er avtalen mellombels sett i kraft frå 19 januar i år. Elles er det føreskrivi at han sia skal bli ratifisert.

Eg har no enda berre nemnt dei avtalane som gjev Noreg bestevilkår i dei seks landa det her er spørsmål om, og sjølve desse bestevilkåra gjev oss i mange tilfelle tollnedslag som kjem norske utførselsvarer til godes. Men med somme av disse landa har vi dessuta fått serlege avtalar om mykje større

tollnedslag for norske varer, og det har vi kunna få for di vi er store kaffekjøparar der borte og kan byte ut kaffekjøpa våre på dei einskilde landa etter som vi sjølve finn det lønsamt. Regjeringa samarbeider i så måte med landsforbundet for kolonialgrossistane, og eg må i år som før rose dette landsforbundet for den gode viljen det syner. Vi har brukt å ta mesteparten av den mellomamerikanske kaffen frå dei to grannestatene på vestsida, Guatemala og El Salvador, serleg frå El Salvador, så vi kallar han gjerne for Salvador-kaffe. Frå alle dei seks landa det her er spørsmål om, kjøpte vi i 1937 om lag 6 000 tonn kaffe, derav meir enn 5 000 tonn frå El Salvador. Vi har da god råd til å flytte noko av kaffekjøpet vårt over på andre land uta vi dermed krenker El Salvador, for når innførsla vår derifrå i 1937 isaman gikk opp i mest 5 mill. kroner, så fekk vi ikkje selt dit for meir enn 22 800 kroner. Dette skjønner dei svært godt i El Salvador, og i ein ser-avtale den 9 desember 1938 i tillegg til den ålmenne handelsavtalen frå 21 november har Salvador-regjeringa gått med på å setta ned tollen på ei rekke fiskevarer til mest ingen ting, mot at vi på vår side tek på oss å gje lisensar for kaffekjøp derifrå på minst 2 000 tonn om året. Tollnedslaga gjeld for kleppfisk og turrfisk, saltsild og røykesild, rogn og tran m.m., og dessuta for herda feitt. Så skal vi auke kaffekjøpet vårt med 200 tonn om Salvador-regjeringa kjøper 50 pst. av den sementen ho treng ifrå Noreg, og med 400 tonn om ho kjøper 75 pst. Alt dette tek til å gjelde så fort som tollnedslaga er endeleg vedtekne i El Salvador.

I Costa Rica har vi fått lovnad på store tollnedslag på dei same fiskevarene når vi kjøper 600 tonn kaffe der om året, og her òg skal vi auke kaffekjøpet vårt om regjeringa kjøper visse mengder sement ifrå Noreg. Men denne avtalen tek ikkje til å gjelde før ratifikasjonane er i stand.

I Colombia skal vi like eins kjøpe 600 tonn kaffe om året, når dei der har fått nedsett kleppfisktollen sin.

Med alle desse avtalane har vi enda ikkje bundi oss til kaffekjøp på meir enn aller høgst 3 650 tonn om året, så vi kan enda nytte ut denne innførsla vår til hjelp for norske varer i ymse andre land der borte, og aller fyrst er det tanken at den nye sendemannen i Mexico skal ta opp forhandling med Guatemala om ein avtale av same slaget. Sia kann det bli spørsmål om andre statar.

Eg trur ingen kan ha noko å seia på at vi såleis nyttar det våpnet vi har i dei store kaffekjøpa våre til å få opna desse landa der borte for utførsla vår. Det spørst her om ei norsk vare som har store vanskar å stri med rundt i kring i verda, og skal ikkje fiskutførsla vår bli reint øydelagd, så må vi freiste på å finne nye avsetnings-marknader for ho. Vi tvinger oss da heller ikkje fram på annan måte enn at vi krev fritt høve til å selja til dei som har hug på å kjøpe; vi har ikkje kravt noka kjøpeplikt for fiskevarene våre. Men dette vil seia at traktatar om tollnedslag ikkje for seg sjølv skapar noka fisk-utførsel; det blir ei hovudsak å ta til med kraft å arbeide varene våre inn straks tollnedslaget tek til å gjelde. Her må da dei private eksportørane setta inn av all si makt, og dei får no dessuta hjelp av den handelsutsendingen som staten

held der borte. Det er samarbeidet mellom staten og dei private som her skal stå prøva si.

Alle dei avtalane som eg såleis no har gjort greie for, er det sendemann Sandberg som har fått i stand. Arbeidet med dei har teki eit heilt år for han. Han tok i veg dit bort i jula 1937, og han kom heim att no i februar 1939. Det har kosta pengar for staten, det er greitt. Men eg trur det skal løne seg, og eg vil gjerne her i Stortinget få takke sendemann Sandberg for den ihugen og den dugleiken han har lagt i dette arbeidet. Handelsutsendingen konsul Fivelstad har fylgt med han på ferda og gjevi god hjelp. Kor vanskeleg arbeidet har vori syner seg kanskje lettast av det som eg har fortalt om avtalen med Ecuador, der vi nok må til med ny forhandling. Men eit godt grunnlag er lagt, og no kann alt koma i fastare gjenge sia vi frå slutten av førre året har fått ein fast sendemann for alle dei mellom-amerikanske statane, busett i Mexico.

Enda er det eitt land til i Amerika som vi har fått handelsavtale med på bestevilkårsgrunnlaget, - det er Bolivia. Der er det sendemann Andvord som har gjort arbeidet, og det var ikkje så lett. Etter statistikken såg det ut som vinningen av handelen var heilt på norsk side; etter vår eigen statistikk selde vi norske varer til Bolivia i 1937 for vèl ein halv million kroner, det var mest dynamitt og papir, men vi kjøpte ikkje meir derifrå enn for vèl 60 000 kroner, det var sinkmalm. Men det lukkas for sendemannen å attervise at ei stor mengd av den bolivianske sinkmalmen som vart seld til Nederland, i røynda gikk til Noreg, og dette gjorde den bolivianske regjeringa viljug til å gå med på ein mellombels avtale som vart underskriven den 24 mars i fjor, same dagen som eg la fram den førre handelspolitiske utgreiinga mi her. Avtalen tok til å gjelde med det same.

Eg kunne hatt stor hug til å lesa for Stortinget den meldinga sendemann Andvord har sendt heim om forhandlingane sine i Bolivia. Ho gjev eit levande bilete frå dei vilkåra som slike forhandlingar somtid møter i land langt borte. Men så morosamt det kann vera, så torer eg ikkje ta opp tida for Stortinget med slikt.

Eg kjem no fram til dei landa som vi frå gamalt har ålmenne handelsavtalar med, men som vi i det siste dessuta har gjort avtalar med om kontingentering og andre slike serskilte ting. Og her må eg aller fyrst nemne at når vi no i mange år har mått halde på med å forhandle om slike avtalar kvart einaste år, så tek det no til å bli noko meir ro i desse spørsmåla, så avtalane kann koma til å gjelde for noko lengre tid.

Dette er såleis tilfellet med seravtalen med Danmark frå 9 februar i fjor. Eg greidde ut her alt ifjor om dei klagemåla vi hadde på samhandelen med Danmark, og om alt det som Danmark da gikk med på til rådbøter for det som hadde gått skeivt for oss. Denne nye avtalen skulle så gjelde for heile 1939 òg, så framt han ikkje vart oppsagd føre 1 juni. Og i det store og heile kann vi vera nøgde med resultatet. I 1937 klaga dei norske eksportørane mest kvar einaste dag på alle dei vanskane dei møtte i Danmark; i 1938 er det sjelda vi har fått slike klager, og dei gjeld berre nokre få vareslag. Danskane på si side har òg hatt somme klagemål, men ikkje mykje. Handelsbalansen har i

det siste året vorti mykje jamnare enn han var før; når Danmark i 1937 hadde eit utførsels-overskot til Noreg på nære 30 mill. norske kroner, så har dette overskotet i 1938 gått ned til under 8 millioner kroner. Den danske utførselsla til Noreg har minka for så viktige varer som skip og automobilar, og den norske utførselsla til Danmark har auka for gjødselsemne, klædesvarer og metallvarer. Vi har bedi om å få auka kvoten vår for gatestein, og vi har somme andre varer som vi like eins meiner vi bør få selja meir av til Danmark. Vi har difor varskudd danskane om at vi ynsker å få drøft slike spørsmål med dei no i den næraste framtida; men førebels har vi ikkje tenkt å seia opp avtalen.

Like eins gjeld kontingentavtalen med Ungarn frå 23 februar i fjor framleis i dette året, og han har hjelpt godt på handelen, serskilt på den måten at det har vori slutt på vanskane med å få betaling for dei varene vi selde dit. Utførselsla vår til Ungarn har meir enn tviauka seg frå 1937 til 1938, og det kan vera von om ny auke i 1939; for når vi i det siste ikkje har kunna selja papir til Ungarn av di at prisane var så altfor små, så meiner eksportørane at det no kan bli meir lønsamt å selja.

Kontingent- og clearing-avtalen med Hellas frå 28 februar i fjor står framleis ved lag. Men det lukkas ikkje å setta i verk den trekantta oppgjerdplanen som eg tala om her i fjor, - eg sa no òg at eg hadde lita tru på han. Vi må difor framleis avgrense utførselsla vår dit, så vi kan få minka dei skuldkrava vi har der i landet. Vi fekk i fjor desse krava våre ned ifrå 1 800 000 kroner til 1 100 000 kroner. Men skal vi få dei monaleg lenger ned i dette året, så må vi avgrense utførselsla vår i år til mellom 4 og 500 000 kroner, - det er i samsvar med forskriftene i avtalen.

I Tyrkia hadde vi for eit år sia mest likså store skuldkrav som i Hellas. Men der har vi ingen avtale fått i stand om nedbetaling, og fylgja har vori at skuldkrava våre har drivt på med å vekse. Det kan vera bra nok at utførselsla vår har auka; men det er ikkje så bra når betalinga sviktar, og skuldkrava våre i Tyrkia har det siste året auka frå 1 3/4 mill. kroner til 2 1/4 mill. kroner.

Med Italia har vi clearing- og kontingent-avtalar sia juli 1935. Dei fall bort da sanksjonane mot Italia vart sett i verk om hausten same året. Men så fekk vi nye avtalar i august 1936, og der òg hadde vi frå fyrsten den vansken at vi hadde fastfrosne skuldkrav som det galdt om å få løyst ut. Vi fekk no den gongen i stand ein avtale som la eit mykje betre grunnlag for samhandelen vår med dette landet enn mange hadde våga vente seg, og handelen tok seg opp mykje fortare og betre enn nokon hadde vona. Difor kunne eg i fjor gje den gledelege meldinga at saldoen vår i Roma nett da, i slutten av mars, var heilt oppgjort, og alt det som vi så sia kjøpte, ténte beinveges til å auke utførselsla vår.

Den kontingent-avtalen vi hadde gjort i mars 1937, bygde på at vi skulle kjøpe varer i Italia for om lag 39 mill. lire (d.v.s. om lag 8 mill. kroner), og så skulle vi få selja dit for om lag 34 mill. lire, - mellomlaget skulle gå til utløysing på saldoen i Roma. Men handelen gikk slik så eg i mars i fjor kunne seia at ifrå sommaren måtte vi kunna rekne med ein

bytesum på minst 50 millioner lire om året, og da vi så den 21 juni 1938 gjorde opp den nye kontingent-avtalen med Italia, vart summen sett til 52 mill. lire.

Innførsla vår ifrå Italia er ikkje bunden til visse kontingentar for serskilte varer; her er det berre kjøpesummen det gjeld om å fylle. Men utførsla vår er kontingent-bunden, og her har da staten serskilt mått legge vekt på å få så stor kontingent som råd er for den viktigaste utførselsvara vår til Italia, - turrfisken. Vi vart i 1936 nøydde til å gå langt ned under den utførselsmengda vi i gamle dagar hadde brukt å ha; vi måtte nøyast med ein kontingent på om lag 3 500 tonn. I 1937 fekk vi kontingenten opp i om lag 4 000 tonn. Men i 1938 lukkas det å få han sett til om lag 6 000 tonn. Dette svarar til mest halvparten av heile den summen Italia skal kjøpe hos oss for, - 24 1/2 mill. lire. Dessuta skal det ta for 3 mill. lire i kleppfisk og saltfisk og for 4,3 mill. lire i tran. Den andr hovudvara vår i utførsla til Italia er silkecellulose, og for den er kontingenten no sett til 17 1/2 mill. lire, - året før var han berre på 10 1/2 mill. Og så er det ei rad med andre varer for 2,7 mill. lire. Isaman, som eg sa, 52 mill. lire.

No gjev ikkje desse faste kontingent-tala det fulle biletet av heile handelen vår med Italia. For attåt kontingentane har det kvart år komi ymse kompensasjonsforretningar som staten har greidd med, og da er det alltid fisk-utførsla som vi har teki hand om. På den måten fekk vi turrfisk-utførsla til Italia i 1937 opp i meir enn 12 000 tonn, og i 1938 opp i mest 11 000 tonn. Berre åtte dagar etter den siste kontingentavtalen vart underskriven i fjor, vart det gjort opp slik ei kompensasjonsforretning på godt og vel 1 000 tonn turrfisk, skift ut på Finnmark-fisk og Lofot-fisk. Dessuta har vi hatt mindre kompensasjonsforretningar på ei serskild Vestlands-vare, håbrand.

Kontingent-avtalen med Italia frå 21 juni i fjor gjeld no for det fyrste heile året 1939 til endes, og sia står han ved lag om han ikkje blir oppsagt tre månader før året er ute. Clearingavtalen står ved lag slik som han vart forma ut i 1937. Vi har såleis no stødigare vilkår å rekne med i handelen vår med Italia enn vi hadde i nokre år, og det er alltid ein vinning. Men eg ynsker ikkje at Stortinget skal få den tanken at eg er nøgd med sjølve skipnaden slik han er. Eg har gong på gong haldi fram at eg meiner det er urimeleg å bygge handelen mellom to land på ei clearing som tvingar dei baa to til å kjøpe likt hos kvarandre; slikt er ikkje noko naturleg grunnlag for landet i våre dagar. Men med Italia er det enda ikkje råd å få avtale på anna vilkår, og vi får da vera glad at det greier seg såpass som det gjer.

Med Frankrike har vi like eins no komi inn i stødigare vilkår. For det fyrste vart innhaldet i den nye kontingentavtalen frå 19 desember 1938 mest heilt igjennom likt med avtalen frå 22 desember 1937, med både grunn- kontingentar og tilleggskontingentar. Noreg gikk med på å auke dei tilleggskjøpa som stats-institusjonar bruker gjera i Frankrike, frå 15 mill. til 20 mill. francs; men franc'en har gått ned så mykje det siste året så skilnaden er ikkje så stor, og i røynda kjøper vi gjerne for meir enn dette. Så har regjeringa bundi seg på nytt til at ho ikkje skal gjera framlegg om å auke dei

tollavgiftene som vart fastsett i avtalen frå 1933. Ostetollen fekk vi elles i fjor høve til å auke, og det er denne nye ostetollen som no er bunden. Så er det vedteki at den nye avtalen ikkje berre skal gjelde for dette eine året, men skal bli ståande for neste året òg, om han ikkje blir formeleg oppsagt. Og blir han oppsagt, så skal han likevel gjelde for fyrste fjerdingåret i 1940, så det blir tid og ro til forhandlingar. Alt dette er gjort etter norske ynske, og vi kan vera vel nøgde med det.

Eit nytt spørsmål som kom inn i forhandlingane med Frankrike denne gongen, var det franske kravet om at når franske skipsreidarar kjøpte eller bygde skuter i Noreg, så skulle til vederlag den norske staten gjera nye tilleggskjøp i Frankrike. Dette spørsmålet hadde komi fram noko tidlegare på året da det galdt om å få ei stor fransk skipsbygging til Fredrikstad mekaniske verksted, og sia det den gongen stod om ein kontrakt som kunne gje arbeid til mange mann, så hadde staten gått med på å gjera nokre omfram innkjøp i Frankrike for Nore kraftverk. No vart det likevel ikkje noko av Fredrikstad-kontrakten; det synte seg at det franske firmaet som skulle bygge, slett ikkje var sætande. Men det hadde likevel i fjor gått for seg så mange franske skipskjøp i Noreg så det vart eit stort overskot for Noreg på handelen med Frankrike, og dei franske forhandlarane nytta det til å perse så hardt på så dei norske til slutt måtte gå med på å lova at den norske regjering skulle vera viljug til å sjå etter i kvart serskilt tilfelle om det var mogleg for ho å gjera noko kompensasjonskjøp i Frankrike så framt franske reidarar bygde skip i Noreg. Eg må seia at det var berre med store tvil eg godtok denne lovnaden, enda han ikkje legg noka formeleg plikt på Noreg. Men eg kunne ikkje dølja for meg sjølv at vi sjølve bygger på ein tanke av same slaget i tilhøvet vårt til Danmark, så noko sterkt prinsipielt innkast kunne eg ikkje gjera.

I det heile er det så i alle desse handelspolitiske spørsmåla, at kvar ein stat strir for seg og for sin vinning uta omsyn til noko slag prinsipp, d.v.s. det einaste prinsippet er å få dei andre til å kjøpe så mykje som råd er av eins egne varer, og sjølv gje så lite i vederlag som råd er. Difor er det ein æveleg strid på alle kantar, og difor er det ein er så glad kvar gong ein kan få gjort avtalar som varer meir enn berre det eine året.

Serleg glad må ein vel vera når det på ein eller annan kant går bra fram med avsetninga for norske varer uta ein har mått stri og tinge om det. I den samanhengen må eg i dag nemne handelen vår med Sovjet-Samveldet. På norsk side har vi haldi handelen nokolunde jamt oppe i dei femten siste åra. Tala for innførsla vår derifrå har nok kunna svinge rett mykje frå år til år, alt ifrå 28 mill. kroner i 1924 til under 5 mill. kroner i 1928; men nett av di at dei har gått både opp og ned, aldri berre til den eine kanten, så har oppgang og nedgang vegi kvarandre opp. Tek vi jamnaden for alle åra 1924-38, så får vi eit tal på 15 3/4 mill. kroner, og det som er serskilt å legge merke til, det er den stendige auken i innførselstala for dei siste fire åra - 1935: 9,3 mill. kroner, 1936: 12 mill. kroner, 1937: 15,8 mill. kroner, 1938: 19 1/4 mill. kroner. Men på Sovjet-sida er det annleis. Den norske innførsla i Sovjet-

Samveldet svinga noko opp og ned i dei fyrste åra; men jamt over var det oppgang heilt fram til 1931. Men frå 1931 gikk det nerover i hopp frå det eine året til det andre. Eg skal berre nemne tala for tredje-kvart år: i 1931 selde vi til Sovjet for 34,3 mill. kroner, i 1934 for 8 mill. kroner, i 1937 for 1,7 mill. kroner. Såleis nedgang mest til null-punktet. Endeleg i 1938 har vi komi opp så høgt som til 9,4 mill. kroner, og det torer vi vel kalle eit nokolunde normalt tal, om det så ligg langt under det vi kjøper frå Sovjet. Vi må rekne med at det er slutt på den store sild- utførsla vi hadde dit i 20-åra og fram til 1932; russane bergar seg sjølve no med den fisken dei treng. Hovudutførsla vår blir verande aluminium, og dertil kjem så slipe-emne; av andre varer er det berre småting vi kan selja til Sovjet- Samveldet.

Det er mange som meiner at Sovjet-styret eslar ut varekjøpa sine frå utlandet etter politiske omsyn, og det har det i det minste i nokon mon høve til, sia all framandhandelen ligg under staten. Kor mykje det kann vera i dette, er no elles uvisst. Hovudsaka er viseleg at Sovjet-Samveldet i det heile har skori ned innførsla si dugeleg, noko for di det har gjort seg meir og meir sjølvhjelp med mange ting, og noko for di det vil nytte overskots-kapitalen sin innalands til nyreisings-arbeid, - dette siste er da på sin måte politikk, ein storstilt næringspolitikk.

Det er i det heile så at andre land kann med sin handelspolitikk gripe sterkt inn i handelen vår, og det kann gå for seg utanom alle avtalar. Vi har eit syrgjeleg døme på det nett no i handelen vår med Brasil. Det er kleppfisk- utførsla vår dit som har minka så mykje så ho er snart for ingen ting å rekne. Heilt fram til 1934 var Brasil det tredje landet nest etter Portugal og Spania i kleppfisk-utførsla vår. Men i 1934 kom nedgangen. For da vart innførsels-avgifta sett opp ifrå 9 øre pr. kg. til 12 øre, og sia vart ho auka smått om senn til ho i mars 1938 hadde komi opp i 18 øre kg. Da vart det dessuta lagt på kleppfisk to serskilde avgifter, ei omsetningsavgift på 11 øre kg. og ei avgift til stønad for det brasilske fisket på 8 øre kg., såleis ei samla avgift på 37 øre kg., d.v.s. fire gonger så mykje som avgifta var fram til 1934. Vi protesterte imot dette i Rio, og det same gjorde Danmark og Stor-Britannia, og omsetnings-avgifta vart da i det minste sett ned frå 11 til 5 øre kg. Men enda var heile avgifta på 31 øre kg., og det var nok til å stenge innførsla. I 1932 hadde vi selt meir enn 5 000 tonn kleppfisk til Brasil, i 1934 dala innførsla ned til berre litegran meir enn 3 000 tonn, i 1937 var ho på 2 000 tonn, og i 1938 berre 500 tonn. Når Brasil før hadde vori ein av dei største

kleppfiskkjøparane våre, så må vi no setta det mest heilt utafør rekninga. Vi sel no mykje meir kleppfisk ikkje berre til Portugal og Spania, men dessuta til Cuba og Argentina, ja til turrfisklandet Italia og jamvel til portugisisk Afrika. Serskilt med tanke på å hjelpe kleppfiskutførsla vår gjorde vi i 1935 ein avtale om at vi skulle gjera store omfram kaffekjøp i Brasil, og vi har gjort like eins i åra etterpå. Det var just ikkje med noka glede at vi gikk med på dette no sist, og vi hadde jamvel da truga med å seia opp avtalen. Men til slutt tok vi han likevel. For tingen er den at vi har anna utførsel til

Brasil som er mykje meir verd i pengar enn kleppfisk. For dei 2 000 tonn kleppfisk som vi selde dit i 1937, fekk vi berre 1 mill. kroner. Men samstundes selde vi cellulose og papir for innpå 5 mill. kroner, og trass i nedgangen for kleppfisk så var enda utførsla vår til Brasil mykje større enn innførsla vår derifrå. Vi torde difor ikkje ta vågnaden med ein handelskrig med Brasil; den ville vi berre tapa på.

Eg vil med det same nemne at enda så vanskeleg vi har hatt det på mange kantar, så har vi likevel i 1938 ført ut meir kleppfisk enn på mange år, isaman om lag 41 1/2 tusen tonn. Derav har tett innpå 25 000 tonn gått til Portugal, og der sel vi med tap, så det kostar staten mange pengar. Dette syner kor viktig det er å vinne nye marknader. Eg vonar at vi smått om senn skal kunna arbeide kleppfisk vår inn i andre sør-amerikanske land, t.d. Uruguay. Og vi har nett no for vel åtte dagar sia fått ein avtale med Chile, slik at det skal bli lettare for oss å få selt varer dit. Det var valuta- vilkåra der som var så vanskelege så utførsla vår dit hadde minka i dei to siste åra. Men no har vi fått lovnad på lønsam valutaskipnad, og alle stengsler på handelen vår skal bli borttekne, så no vil eg vona at eksportørane våre gjer seg nytte av vilkåra.

Elles er det ikkje berre handelspolitikk, men reint politiske vilkår som på ymse måtar kann gripe inn i handelslivet. Vi merka det her i Europa i det siste året, då Tyskland la under seg fyrst det gamle Austrike og så ein stor part av Tsjekkoslovakia. Det var slike grenseflytningar som elles berre går for seg etter krig, og dei måtte skippe mange handelstilhøve. Noreg hadde både traktat og handel med Austrike; utførsla vår var i sterk oppgang, enda innførsla ifrå Austrike jamnast heldt seg høgare. Det var eit stort skifte at heile dette området no med ein gong kom inn i eit land som vi hadde clearing-handel med, og vi måtte da til å forhandle om skipnaden på det nye grunnlaget. Den 1 juni 1938 fekk vi ein avtale med Tyskland som gav oss tilleggskvoter for utførsla vår i samsvar med utførselsmengdene for dei to siste åra, - det måtte vi rekne for ein bra avtale. For ei serskild vare som det var mykje høgare toll på i Tyskland enn det hadde vori Austrike, - røykesild, - fekk vi rett til å føre inn til Tyskland etter den gamle austriske tollens liksom mykje som vi før hadde selt til Austrike.

Denne avtalen tok til å gjelde den 1 juli i fjor. Nokre månader etter kom så den sudet-tyske historia; men her var det mykje vandare å finne eit forhandlingsgrunnlag, sia det var ein part av eit land som vart overført til eit anna land. Vi fekk nokolunde straks handelen med denne nye parten av Tyskland ført inn under clearinga, og vi har no i februar fått ein mellombels avtale; men Tyskland har ikkje enda kunna gje tilfang nok til å drøfte ein endeleg skipnad, og vi lyt enda vente nokre månader med å forhandle.

Koss det kann koma til å bli med handelen vår med Tsjekkoslovakia etter dette landet har vorti så avklipt på alle kantar, det har vi enda ikkje oversyn over. Vi hadde ei forhandling med Tsjekkoslovakia i fjor sommar om den sko-innførsla det skulle få ha hos oss, og vi sette da fast ein kvote for det. Denne kvoten har vi ikkje rørt ved sia, og

Tsjekkoslovakia har ikkje heller gjort noko med den innførsla det har ifrå oss. Men vi blir vel nøydde til å ta opp desse spørsmåla etter kvart som vilkåra fester seg.

Utafor Europa er det dei urolege politiske vilkåra i Aust-Asia som serleg har sett merke etter seg i handelen vår. Japan har mått laga handelen sin etter det som krigførsla i China kravde, og serleg har det da med valuta-kontroll og anna regulering streva med å avgrensa vare-innførsla si til slike varer som det var bruk for i krigen. Dette har gått hardt ut over den silkecellulosen vi fører ut til Japan. Japan freista setta igjennom den regelen at for all den cellulosen ein fekk innført, skulle det bli utført like mykje av ferdige silkevarer. For året 1938 vart det gjeve lisens til å innføre 58 000 tonn silkecellulose, og av dette fall det på Noregs part 16 250 tonn. Sjølv innførselslisensen vart gjeven i april månad; men valuta-lisensen kom ikkje føre november. I heile året fekk vi innført 24 000 tonn av slik cellulose; men dette var berre halvparten av det vi fekk innført dit i 1937. Den japanske sendemannen her har slegi på å få i stand eit slag kredittgaranti gjennom norske bankar for betalinga i Japan; men den garantien som vart tilboden der borte, syntes ikkje så trygg at han kunne bli godteken. Gong på gong kjem det gjetord om at andre land held på og trengjer seg inn i denne handelen på Noregs plass. Slike ord har ikkje sanna seg enda; men det er i det minste farlege og vanskelege vilkår utførsla vår her arbeider i.

Som eg har sagt, så kann korkje vi eller andre statar ta det så nøye med prinsipp i all denne handelspolitikken. Anten ein held på at alt bør gå fritt uta noko slag inngrep ifrå staten, eller ein vil at staten skal regulere all ting, så er det ingen som kan gjennomføre noko av dette. Ingen einskild stat er fullt ut herre over handelen sin; kvar einaste stat er nøydd til å tinge med andre og kann bli tvinga til å skipa både utførsel og innførsel etter vilkår som andre statar set opp. Det gjeld her som så altfor mykje elles: ein får tute med dei ulvane ein bur i blandt. Og ein kann nok lett koma til å tenkje på ulvar når ein ser koss statane rivst med kvarandre om handelen.

Den norske regjeringa gjorde eit tiltak til å stagge denne striden noko med den Oslo-avtalen som Joh. Ludw. Mowinckel fekk i stand i 1930. Den ytste tanken med avtalen var å koma tilbake til den relative handelsfridomen som hadde rådd føre verdskrigen. Men det som no førebels vart vedteki, det var at dei nordiske og nederlandske regjeringane som samla seg i avtalen, ikkje skulle setta i verk noko slag nye tollpålegg uta dei hadde gjevi kvarandre melding føreåt, så det kunne vera høve til å gjera innkast eller forhandle. Dette var da esla til å døyve tollkrigen i verda, i det minste innafor eit lite område, og den gongen enda var det tollen som var det viktigaste våpnet statane nytta i handelspolitikken. Men nett på den tida Oslo-avtalen kom i stand, tok stats- inngrepa i handelen til å forme seg i mykje meir beinveges regulering, og sjølv Oslo-statane vart dregne med i den nye politikken. Både Belgia og Holland fekk lover om innførselsregulering i 1931, og Danmark innførde valuta- kontroll i 1932. Noreg fekk i 1934 ei ålmann lov som gav regjeringa rett til å skipa innførsels-

regulering for einskilde varer. Så gjorde Mowinckel i 1934 framlegg om at meldingsplikta etter Oslo-avtalen skulle bli utvida til å gjelde for allslags innførsels-reguleringar liksom vel som for tollpålegg. Dette fekk den gongen berre samtykke av eit par-tre av statane i Oslo-gruppa; men dei tok det da førebels i bruk, og det vart endeleg godkjent av dei alle i den tilleggsavtalen som vi kallar "Haag-arrangementet" frå 1937. Denne parten av Haag-arrangementet står framleis ved lag. Men det andre nye som vart fastsett i dette arrangementet, og som sette seg eit mykje større mål, det vart oppgjevi att med deklarasjonen frå Oslo 11 mai i fjor. Det gikk ut på å binde Oslo-statane til å avhalda seg frå nye handels-restriksjonar for visse varer som vart serskilt opprekna for kvar stat. Det var såleis for eit einskilt område noko av den handelsfreden som heile verda har lengta etter. Men som sagt, det heldt ikkje meir enn eit år. Sjølve det landet som hadde fått i stand drøftingane i Haag, - den hollandske regjeringa, - sa ifrå at dei økonomiske vilkåra hindra det i å halde oppe den nye avtalen, og etter Oslo-deklarasjonen slutta han å gjelde frå 1 juli 1938. Eg la fram dette som serskild sak for Stortinget i fjor, og eg må ærleg vedgå at det undra meg noko at det den gongen passerte her uta ordskifte.

Det som står ved lag etter Oslo-avtalen og dei siste tilleggs-avtalane er da meldeplikta for allslags tollpålegg og alle andre handelsrestriksjonar før dei blir sett i verk. Og eg vil no gjera greie for dei handelsreguleringane som Regjeringa har vedteki i det siste året.

Eg vil ikkje tala om slike innførselsforbod som berre er sett opp til vern imot farangar som kann vera farlege for folk eller fe; dei vedkjem ikkje handelspolitikken. Eg berre tek med dei reguleringane som har til formål å verne arbeidslivet her heime. Eg har før sagt i Stortinget, og eg held fast på det framleis, at i mange tilfelle trur eg slike innførselsreguleringar er tenlegare for formålet enn tollpålegg. Det er mange ting som talar for dette, og ein av desse tinga er at ein lettare kann forhandle med dei andre statane om slik ein skipnad, så han dermed vekker mindre strid enn tollpålegg. I røynda forhandlar vi titt om slikt jamvel med statar som står utafør Oslo-gruppa.

Dette var såleis tilfelle med den fyrste av dei handelsreguleringane eg no skal nemne, - innførselsforbодet for sko som vart vedteki med kgl. resolusjon den 29 april 1938. Det var dei norske skofabrikkane som klaga i januar i fjor på at dei vart arbeidslause for di det auka så på med billege sko ifrå Tsjekkoslovakia og Tyskland. No hadde vi ifrå 1934 ein avtale med Tsjekkoslovakia om at når vi her i Noreg sette opp eit innførselsforbod som råka tsjekkiske varer, så hadde Tsjekkoslovakia rett til å få innførsels-løyve for ei varemengd som svara til jamnads-talet for dei siste tre åra. Her i Noreg tolka vi dette som det skulle gjelde dei tre siste åra før forbодet vart vedteki, og da vart ikkje nedskjeringa så stor som dei norske fabrikkane ynskte. Men så tok vi opp fyrst forhandling med regjeringa i Praha, og da synte det seg at dei der trudde dei måtte rekne etter dei tre siste åra føre avtalen vart underskriven. Da ville no den tsjekkiske kvoten bli så liten så dei der i landet ville vera svært lite nøgde, og da

hadde dei rett etter avtalen til å skjera ned norsk innførsel på same måten. Så forhandla vi oss fram til eit tal nokolunde midt imellom, og fyrst etter det var førebels avgjort, tok vi resolusjonen. No kom Tsjekkoslovakia tilbake på saka eit par månader etterpå, og no ville dei bygge på same tolkinga som vi på norsk side fyrst hadde rekna med (og som etter vår meining var den rette); vi gikk da med på ein liten auke på den tsjekkosllovakiske kvoten, og dermed var saka i orden. Etterpå fekk vi krav ifrå ymse andre land om kvoter ut over det som vi hos oss hadde sett opp til norm, og på slutten av året gav vi somme tilleggskvoter. Såleis fekk Finnland høve til å innføre 1 400 kg. skafftestøvlar til Nord- Noreg; det var helst som ein trøyst for det nautkjøtet som dei stridde så for i fjor, men som dei ikkje fekk selt noko av hos oss, - det var psykologisk svært nyttig at vi kunne gjera Finnland denne tenesta. Og så fekk Nederland ein tilleggskvote mot at det gav Noreg høve til å selja meir av ei norsk vare, cyanamid. I baa desse to tilfella var det da Oslo-statar som vi lempa oss etter.

Den 6 mai 1938 sette vi så innførselsforbod mot sement. Det var retta mot innførsla frå Polen som gikk med statsstønad og difor kunne tevla hardt med den norske produksjonen. I dette tilfellet òg forhandla vi på førehand; men denne gongen var det dei norske fabrikkane som sjølve tok på seg forhandlinga. Det gikk dess verre skeivt med ho, så Utanriksdepartementet til slutt måtte ta saka i sine hender, og da lukkas det å nå fram til ei rimeleg semje. Så tok vi resolusjonen.

Det tredje og siste av desse innførselsforboda i 1938 kom den 28 oktober og galdt superfosfat. Det var Landbruksdepartementet som tok opp denne saka, serskilt med tanke på å få "Kjemikken" på Lysaker i full drift, så vi kunde berge oss sjølve her i landet med denne viktige vara for jordbruket. Det var Oslo-statar mest alle i hop som innførte superfosfat her, serskilt da Nederland og deretter Danmark, og det er ikkje til å nekte for at nedskjeringa på innførsla har vori noko hardhendt. Reguleringa kom nærast som eit krise-tiltak, og det er helst på det grunnlaget ho let seg forsvara.

No i fyrstninga på 1939 har vi fått nokre innførselsforbod til. Fyrst den 6 januar for tauverk. Denne vara òg kom serskilt ifrå Oslo-statar, frå Belgia, Nederland, Danmark og Sverige, men dessuta mykje frå Samband-statane i Amerika og frå Storbritannia. Og innførsla hadde tviauka seg på dei siste par åra. Vi forhandla på førehand med Oslo- statane, og dei fleste av dei var nøgde med den kvoten dei fekk.

So sette vi innførselsforbod for kunstmolt med resolusjon frå 14 januar. Dette hørde med til framlegga frå feittplankomiteen i 1936, og det vart den gongen alvorleg drøft i regjeringa. Men vi kom til den endskapen at ein fyrst måtte sjå noko på koss det gikk med innførsla. På den tida kom storparten av det innførde kunstsmoltet ifrå England, og det var mange grunnar imot å setta serlege stengsler for innførsla derifrå. Men mea no den engelske innførsla heldt seg nokolunde jamn i dei åra som fylgde, so auka innførsla frå Nederland veldig på, så når heile årsinnførsla før heldt seg på godt og vel 600 000 kg., så steig ho i 1937 og 1938 opp over 1 mill. kg. Denne svære mengda av framandt kunstsmolt vart til skade for både smør- og margarin-avsetninga i landet, og det var på

ein måte føresetninga alt ifrå 1936 at når innførsla kom opp over 1 mill. kg., så skulle vi gripe inn. Det er da det som no er gjort, og eg må nemne at ingen av Oslo-statane gjorde noko innkast mot dette - omfram Nederland kjøper vi dessuta noko kunstsmolt ifrå Belgia og Danmark. Det blir den nye innførsla frå dei to siste åra som ein kjem til å skjera ned på.

Den 18 januar vart det sett i verk innførsels-regulering for silke-konfeksjon, serleg dameklæde. Det var med heimel i ein kgl. resolusjon frå 23 desember. Samanhengen med dette vedtaket er av eit serskilt slag. For det skriv seg i grunnen, i det minste i nokon mon, frå eit tollpålegg som det vart gjort vedtak om i fjor sommar. Det var tollen på råemna for slik konfeksjon, det vil da seia silketyet, som vart sett dugeleg opp - grunntollen frå kr. 3,50 til kr. 5,00 pr. kg. med allslags tillegg i røynda frå kr. 6,30 til kr. 9,00 pr. kg. Når råvara brått vart så mykje dyrare, så kunne det løne seg mykje betre enn før å selja den ferdige vara hit til landet, og dermed tok silkekonfeksjonen til å fløyme inn, serleg ifrå Tyskland der valutautjamninga hjelper på utførsla. Utanriksdepartementet hadde uttala seg imot tollauken på silke, og eg trur for min part at vi her har eit godt døme på kor mykje betre det kunne ha vori med innførselsregulering i staden for tollpålegg. Med innførselsregulering kunne vi ha gjevi det vernet som trongst til silkeproduksjonen heime, uta vi dermed hadde gjort råvara dyrare for industrien. No kom industrien i naud, så det heldt på å bli arbeidsløyse i han. Og så måtte Regjeringa hjelpe industrien med ei førebels innførselsregulering som straks skaffa oss vanskar med den nasjonen som hadde fått vinningen av tollpålegget. Her er skapt mishøve som det blir naudsynt å rette på.

Men dermed kjem eg over til dei nye tollpålegga som Stortinget gjorde vedtak om i fjor, og til prinsipp-spørsmål som står i samheng med dei. Det er noko som er klart for alle at tollen høyrer med i handelspolitikken, og såleis har det vorti meir og meir med dei handelspolitiske vilkåra som dei siste åra har skapt. I gamle dagar kunne ein kanskje sitta og gjera vedtak om tollavgifter etter reint heimlege omsyn; men i våre dagar fylgjer kvart einaste land skarpt med i alt som blir gjort og kan vera til skade for det sjølv i andre land, og står straks ferdig til å gjera motdrag. Difor er det sers viktig at kvart einaste tollpålegg blir sett i samheng med dei verknadene det kan ha på andre område.

Eg nemner til døme den tollauken som vart vedteken i fjor, etter tilråding fra finanskomiteen, for glasvarer og fajanse. Desse tollaukane råka iser Tyskland og Tsjekkoslovakia. For Tyskland er det no slik som alle veit, at sia vi har clearing-avtale der, så fører all nedskjering i innførsla vår frå Tyskland av seg sjølv til jamstor nedskjering i vår eiga utførsel dit; det er såleis eit tviiegga sverd å setta opp tollen slik at innførsla må minke. Mellom dei glasvarene som i fjor fekk tollpålegg, var flasker, og med dei hadde det seg såleis at det i 1937 var gjort ein avtale mellom Moss Glassverk på den eine sida og dei tsjekkiske flaskefabrikkane på den andre sida, - ein avtale som regjeringskontora på bae sidene hadde hjelpt til å få i stand,

- om at den tsjekkiske flaske-utførsel til Noreg skulle bli avgrensa. Det var ei halvt friviljug, halvt tvungen innførselsregulering, og føresetninga for den var at det ikkje skulle bli noka statsregulering. Men så fekk vi uventande på norsk side eit tollpålegg som gjorde det vanskeleg for dei tsjekkiske fabrikkane å nytte ut den innførselsretten dei hadde fått året før. Slikt kunne ikkje gjera nokon god verknad.

Utanriksdepartementet skal vera talsmannen og stridsmannen for norsk handelspolitikk ut etter, og det skal forsvara det som statsmaktene gjer på dette området. Difor bad Utanriksdepartementet i 1936 om at det skulle få høve til å uttala seg når det kom opp i Stortinget, serskilt da i finanskomiteen, framlegg om brigde i tollavgiftene. Slikt eit høve har Utanriksdepartementet når det gjeld tollbrigde som Finansdepartementet gjer framlegg om, og det burde vel ha det når det gjeld nye framlegg i Stortinget òg. Finanskomiteen i 1937 ville ikkje gå med på dette, men peikte i det minste på at det kunne vera ei rimeleg løysing at når komiteen drøfte tollførelegget, så kunne han sjølv be Utanriksdepartementet sende sin tenestemann til komiteen, så dei handelspolitiske sidene av nye tollspørsmål kunne bli drøft munnleg. Men eg må dess verre seia at komiteen ikkje har sett denne tanken sin i verk, og ei heil rekkje med tollpålegg vart vedtekne i fjor utan slik handelspolitisk drøfting, ja jamvel såleis at Utanriksdepartementet ingen kunnskap hadde om dei før dei vart vedtekne.

Men dette har enda ei side til som eg må seia nokre ord om, - det er tilhøvet til Oslo-avtalen. Meininga med denne avtalen er da, som eg har sagt, at ikkje noko nytt tollpålegg skal bli vedteki i nokon av dei statane som er med i Oslo-gruppa, uta dei andre har fått gjort sine merknader såleis at spørsmålet kan bli drøft på nytt. Men det er klart at om vi gjev melding om tollpålegget til dei andre statane fyrst etter statsmaktene våre har gjort vedtaket, så blir det berre ei formsak med den drøftinga som skal gå for seg etterpå - ho får ingen realitet. Utanriksdepartementet har teki opp dette spørsmålet med Finansdepartementet, såleis at det skulle bli mogleg å seia frå til Oslostatane om planar om tollpålegg før Regjeringa gjer framlegg om dei til Stortinget. Og eg er dssuta nøydd til å ta opp same spørsmålet med Stortinget. Eg veit godt at Stortinget i slike tilfelle når det spør om tollpålegg som råkar nokon av Oslo-statane, set inn i vedtaket sitt at det fyrst skal ta til å gjelde frå den tida Kongen set fast; men det blir da berre ei utsetting, ikkje eit høve til å gjera om att vedtaket. Finanskomiteen uttala i tilrådinga si frå 1937 at om det skulle syne seg at eit tollpålegg av dette slaget skulle føre med seg kjennelege tap for norske interesser, så fekk Regjeringa i verste fall vente med å setta det i verk til Stortinget på nytt kom i hop og da legge saka fram der. Men det er greitt at dette er slikt som Regjeringa berre kan gjera "i verste fall", og det kan slett ikkje bli gjort med ei heil rekkje med tollpålegg slike som Stortinget vedtok i fjor etter tiltak i Finanskomiteen.

Da vi i fjor sende melding til Oslo-statane om dei tollpålegga som var vedtekne, da fekk vi føreteljingar ifrå dei fleste av dei. Danmark gjorde innkast imot tollpålegga for ymse

pyntetillegg på klæde og for ost, - Finnland for fajanse, trikotasje og møbelarbeid, - Sverige like eins for fajanse, - Belgia for jutevarer, sekker, glass og filt. Sverige og Finnland hadde klaga på tollauken for fajanse både i 1935 og 1937, og no vart da tollene auka enda meir. Enda måtte Utanriksdepartementet legge størst vekt på klagene frå Belgia, for di det der i landet var reist spørsmål om å auke tollene på papir, noko som ville vera til skade for ein norsk industri som har det meir enn vanskeleg nok likevel. Eg gjorde difor framlegg i Regjeringa om at i det minste tollpålegget på filt ikkje skulle bli sett i verk, og etter proposisjon frå Finansdepartementet gjorde no Stortinget den 2 februar vedtak om å ta tilbake dette tollpålegget. Eg trur det var klokt å gjera dette; den belgiske Regjeringa var glad for det. Belgia er eit land som vi både politisk og økonomisk i dei siste åra har komi til å stå nærare i hop med enn nokosinne før, - det er ein venskap som vi har god nytte av, og som vi bør dyrke. Men det gjeld no for Oslo-statane i det heile at det er viktig for oss å halde oppe venskapen med dei. Nederland har det på ymse måtar vori vanskar med; det synest meir og meir vilja gå sine eigne vegar. Men dei andre Oslo-statane står nærare i hop, og når det gjeld sjølve Oslo-avtalen, er det vel ingen som har større skyldnad enn vi til å leva etter den i ånd og sanning. Det er dette eg må få be Stortinget om å hjelpe til med.

Dermed er eg ferdig. Eit par gonger før når eg har lagt fram slik ei handelspolitisk utgreiing for Stortinget bak stengde dører, har det vori spurt om det ikkje kunne vera råd å gjera eit utdrag som kunne bli offentleg. Og da eg i år sette meg til å arbeide ut denne utgreiinga, freista eg på å skrive ho slik at det vart mogleg å skjera bort det som måtte vera løynleg. Men det synt seg at det som da vart att, det kunne ikkje på nokon måte gje noko bilete av handelspolitikken vår. Alt det viktigaste eg har hatt å seia, heng i hop med avtalar og forhandlingar som eg ikkje har rett til å legge fram for ålmenta. Eit offentleg ordskifte om handelspolitikk kunne i mange måtar vera nyttig; men det får da bli teki opp i samband med førelegget om dei traktatene som er offentlege. Den utgreiinga eg har gjevi her i dag, må dess verre vera til kunnskap berre for Stortinget og for dei pressefolka som har fått lov å vera til stades.

Lykke: Jeg vil få lov til å si at det var mange interessante ting vi fikk høre av den ærede utenriksminister idag. Det lot til at han var særlig stolt over de traktater vi hadde fått med de central-amerikanske stater. Jeg skulde ønske at denne stolthet og tilfredshet var berettiget, men jeg er ikke så sikker på det, - selv om fordelene ved selve toll-lettelsene naturligvis er iøinespringende. Vi så jo også nylig en innsender i en avis som gir uttrykk for dette, at hvad hjalp det at vi fikk tollnedsettelse når vi ikke kunde konkurrere med vår klippfisk der nede. Disse latinske statene forplikter sig ikke til å kjøpe nogen fisk fra oss, men vi forplikter oss til å kjøpe kaffe. Det gleder mig at utenriksministeren også i år fant anledning til å rose det samarbeide han har med importørene når det gjelder å overta disse kaffepartier. Men man må være opmerksom på at de kaffesorter det her gjelder, er

noget ganske annet enn Brasil-kaffe, dette er dyre kaffesorter som tjener til å fordyre denne nødvendighetsartikkel her i landet. Nogen store kvanta er det ikke, jeg vil ikke beskyldte Utenriksdepartementet for at det har gått med på innførsel av for store kvanta, men man må som sagt være opmerksom på at det er dyre og lite efterspurte kaffesorter det her gjelder. Når utenriksministeren mener vi har et visst våben i vårt kaffekjøp, er det riktig, men Brasil-kaffen burde iallfall være den viktigste når det gjelder å tuske til sig salg av varer mot kaffe. Den har vært vanskelig å selge, men det har lyktes oss ved blanding å bli av med det kvantum som vi har måttet kjøpe.

Den ærede utenriksminister gikk strengt i rette med finans- og tollkomiteen fordi den hadde vedtatt tollforhøielser uten å konferere med Utenriksdepartementet. Jeg har ikke den innstilling for mig, uttalelsen kom så sent i foredraget at jeg ikke har vunnet å få den, men jeg tror det var forholdsvis få artikler som finanskomiteen rørte ved, som ikke allerede var omtalt av Regjeringen og behandlet av denne. Jeg vil gjerne personlig innrømme at det vilde være en behagelighet for oss å ha en mann fra Utenriksdepartementet i komiteen. Hvilken vekt man vilde tillegge hans uttalelser blev da en sak for sig. Jeg for min del vil si at jeg er meget engstelig for å røre ved artikler hvor jeg virkelig tror det kan ha handelspolitiske følger for oss.

Når den ærede utenriksminister sa at det kun er når det gjelder disse satser som har interesse for Oslo-statene, at vi vedtar dem med forbehold om at de skal settes i kraft fra den tid Kongen bestemmer, så er ikke det helt korrekt. Samtlige de satser som vi forhøiet utover departementets forslag, og som har noget med importen å gjøre, utsettes - som vi gjorde opmerksom på i 1937 og som utenriksministeren citerte - nettop av den grunn at det kan vise sig at vanskeligheter som vi ikke i øieblikket ser, tårner sig op, og det kan være vanskelig for Regjeringen å sette satsene i kraft. Derfor har vi sagt at det kan utsettes til Stortinget kommer sammen. Jeg betrakter det ikke som noget slags tilbaketog at vi skulde ta i oss igjen en liten tollforhøielse, selv om den vi nu i år måtte forandre, syntes oss så bagatellmessig at vi i det hele tatt ikke forstår innvendingen. Det er en sak for sig. Jeg for min del er villig til å samarbeide med Utenriksdepartementet på den måte som den ærede utenriksminister foreslo eller antydet i 1936, men jeg kan ikke godta den reprimande, hadde jeg nær sagt, som vi fikk i finanskomiteen for at vi i en rekke satser hadde gått ut over Finansdepartementets forslag. Det er ikke tilfelle. Og de få forhøielser som det gjaldt, var så bagatellmessige at jeg skjønner ikke at de har bragt de vanskeligheter som utenriksministeren sa. Gulvmatter, gulvløpere, blev satt op fra 20 til 30 øre; akkumulatorer og deler av dem, etuier, av glass: flasker for øl, saft og melk, alle blev uforandret undtagen en spesiell sort, nemlig medisinglass. Det var også en ganske beskjedne forhøielse. Satsene for fajanse blev forhøiet noget for det som var dekorert; de blev lagt på litt efter meget sterke henstillinger fra Eigersund kommune og fra den fabrikk det her gjelder.

Når det gjelder de to spørsmål, toll og importregulering, er ikke jeg av samme mening som den ærede utenriksminister. Den

ærede utenriksminister har innen finanskomiteen meningsfeller som deler hans syn på det, at importregulering er å foretrekke for toll. Jeg undres på om det er riktig. Utenriksministeren nevnte den siste erfaring fra i år, da man nedla importforbud for konfeksjon av silke. Det var ikke så særlig vellykket. Såvidt jeg vet, kom det meget på tvers av andre forhandlinger med de land som var interessert. Men hvad var grunnen til at tollforhøielsen ifjor kom? Det var antagelig ment som en beskyttelse av den industri som er satt i gang kanskje ikke så lite efter Regjeringens initiativ, fabrikken på Notodden. Det var vel egentlig årsaken til at denne tollforhøielse ifjor kom, som har ledet til disse vanskeligheter. Jeg for min del tror at importreguleringer i mange tilfelle virker sterkere irriterende på mange av våre forbindelser enn en beskjeden tollforhøielse. Man skal ikke overdrive protesten mot en beskjeden tollforhøielse. Idag tror jeg den almindelige opfatning er at en tollforhøielse, hvis den ikke er helt prohibitiv - og disse bagateller som vi forhøier satsene med, kan ikke kalles prohibitive, - aksepterer man heller enn dette å bli satt helt stille på et bestemt importnivå. Det kan være land som, når de vet at vi går inn for importregulering, har vært så heldige at de har kjørt på oss en masse varer, kanskje med den hensikt å få en stor kvote når reguleringen kommer. En importregulering kan for mange land med hvilke det lønner sig å ha en vennskapelig forbindelse, komme yderst malapropos og yderst ubehagelig, ganske anderledes ubehagelig enn en liten tollforhøielse. Så der står min opfatning mot den ærede utenriksministers. Jeg vil ikke nekte for at der kan være tilfelle hvor en importregulering kan være god å ta til, men som almindelig handelspolitisk våben setter jeg tollene ganske anderledes høit. Men jeg innrømmer at det finnes tilfelle hvor en tollforhøielse ingen rolle spiller for vedkommende land, og da kan man være nødt til å ty til importregulering. Et slående bevis for det er jo den regulering vi fikk for skoimporten. Vi har jo de høieste tollsatser som finnes for skotøi. Skotøi er vel dyrere her i landet enn praktisk talt noget annet sted, bortsett fra Russland. Når man tross det og tross en meget høi toll får den import som vi fikk i de siste par år, og vi vet at våre skofabriker vokser op og utvikler sig i ly av en veldig tollbeskyttelse, så skjønner vi at når de på den annen side møtes med andre våben, med en statsstøtte eller på annen måte, slik at tollene ingen effektivitet har, da kan det være godt å ha både-og. Men det er en trist erfaring å gjøre.

Jeg går ut fra at det er mange som skal tale her, men jeg må få lov til å si en ting til før jeg slutter. Vi har vært vant til at Regjeringen og utenriksministeren, når det gjelder en situasjon som er av stor aktuell interesse, er kommet til Stortinget og har forklart Stortinget saken. Jeg sikter til den situasjon som opstod efter at Francos regjering, Burgosregjeringen, var anerkjent av Storbritannia og av Frankrike. Da ventet vi her at Norge vilde komme meget hurtig efter. Vi ventet, men vi fikk ikke nogen beskjed. Den utvidede utenrikskomité fikk beskjed, og en annen institusjon, som merkelig nok fikk beskjed før Stortinget, var arbeiderpartiets landsstyremøte fredag og lørdag. Det stod referert i "Arbeiderbladet" at statsministeren hadde redegjort for

Regjeringens stilling til forskjellige spørsmål, også utenrikspolitiske, og at den vilde se tiden an med å anerkjenne Francos regjering. Det kom offisielt i det overstyre som heter arbeiderpartiets landsstyremøte, før det kom til Stortinget. Det er det jeg vil påtale.

Colbjørnsen: Først en liten bemerkning til den foregående taler, finanskomiteens formann. Når han nevnte at denne forhøielse av tollene på silkestoffer ifjor skulde ha noget å gjøre med kunstsilkefabrikken på Notodden, såvidt jeg forstod, er dette helt feilaktig, for kunstsilkefabrikken på Notodden lager ikke silkestoffer. Det var bomullsvarefabrikkene den beskyttelse var for, for dem som lager kunstsilkestoffer, og som har den aller største interesse av å utvikle denne industri. Det var til fordel for den gamle norske tekstilindustri, først og fremst bomullsvarefabrikkene og deres produksjon av kunstsilkevev, at denne forandring blev gjort. Det har ikke noget å gjøre med kunstsilkefabrikken på Notodden, som man stadig kommer tilbake til i alle mulige forbindelser, som ofte ikke har noget med realiteter å gjøre.

Når det gjelder den ærede utenriksministers redegjørelse for handelspolitikken mer i sin almindelighet, har jeg ved tidligere leiligheter i disse hemmelige stortingsmøter uttalt mig om det. Jeg hadde heller ikke tenkt å ta ordet idag hvis ikke utenriksministeren på slutten var kommet inn på dette med tollspørsmålene. Jeg vil allikevel gjerne si at jeg synes den utvikling vi har sett i de senere år, bekrefter at de kanskje har sett riktig som har ment at det er nye prinsipper og nye retningslinjer som har gjort sig gjeldende, og som nu er blitt stående, - at det ikke bare er syndefall og brudd på gamle liberalistiske regler, men at vi er inne i en helt ny epoke, og at vi aldri kan komme tilbake til det gamle. Som jeg sa ved en annen leilighet, er det likeså umulig å tenke sig at man kan komme tilbake til det gamle som det for nogen av oss her er å bli til barn igjen. Jeg vil si at det var meget gledelig å høre utenriksministeren gi redegjørelsen for det som er opnådd i de siste år nettop gjennom en ganske god anvendelse fra vår side av de prinsipper som tidligere de andre har anvendt mot oss til skade for vårt næringsliv, uten at vi har kunnet dra nogen fordel av dem, men som vi nu begynner å bruke, og - forekommer det mig - på en ikke så dårlig måte.

Hovedprinsippet er naturligvis det at vi skal benytte den svære importkraft vi har, den veldige styrke vi har i at vi har et importoverskudd på 400-500 millioner, vi skal benytte den både til å trygge vår eksport og til å utvikle videre Norges næringsliv. Det har vi ikke gjort tidligere, men det er vi nu kommet inn på de siste år. Det må da bare glede alle dem som gjennom mange år har forsøkt å banke dette inn at vi må komme frem til det, og at det er redningen så vel for vår eksport som for den videre utvikling av vårt næringsliv, spesielt industrireisningen i Norge. Det fremgikk ganske tydelig av alle de eksempler som utenriksministeren nevnte, at slik er det gått, og slik må vi fortsette. Tidligere var det slik at vi importerte, som jeg sa, for 300-400-500 millioner kroner mer enn vi eksporterte, men vi fikk ikke handelspolitisk kreditt for det. Vi krevde ikke handelspolitisk kreditt, altså fikk vi

den heller ikke, det er ganske naturlig. Vi kjøpte - det var en selvsagt ting at vi var svære kjøpere -, men når vi skulde selge, hadde vi ikke nogen kreditt for våre kjøp, fordi vi ikke hadde nogen samordning, vi hadde ikke nogen kombinasjon, vi hadde ikke nogen oversikt eller nogen plan. Det er det vi har fått i de senere år i en viss grad, og vi har fått stor fordel av det. De eksempler som utenriksministeren nevnte idag, viser nettop hvor fordelaktig dette har vært for oss, og at vi må fortsette å gå videre på samme linje, likegyldig hvilke prinsipper vi har. Jeg er enig med utenriksministeren i at vi behøver ikke å diskutere handelspolitiske prinsipper, for de prinsipper betyr ingen ting i praksis. Hvis vi skulde få en annen regjering i nær fremtid, som kanskje hadde andre handelspolitiske prinsipper enn i hvert fall enkelte medlemmer av den nuværende regjering, så tror jeg at handelspolitikken i det store og hele kommer til å gå sin gang, den vil få en videre utvikling i denne retning allikevel.

Det spørsmål som for mig reiser sig i denne forbindelse, er om man ikke kan gjøre dette på en noget bedre måte. Nu gjør vi slike tiltak ad hoc fra tid til annen. Hver gang vi kommer op i trouble, må vi finne på noget, og så optar vi forhandlinger. Vi har ikke nogen mere generelle tiltak, vi burde efter min mening se på den side av saken. Det gjelder for øvrig ikke bare en regulering av utenrikshandelen, jeg mener at vi har en meget god foranledning også når det gjelder innenlandske økonomiske forhold. Jeg kan nevne den nye proposisjon vi fikk for noen dager siden om potetmelreguleringen. Hadde vi ifjor fått vedtatt den utvidede trustlov, hadde vi hatt anledning til å foreta en slik regulering på en helt betryggende måte, slik som det var foreslått i trustloven ifjor, gjennom trustkontrollrådet med appellinstans og offentlighet, nesten med en domstolprosedyre, på fullt betryggende måte. Det vilde altså Stortinget ifjor ikke ha. Men så ser vi at vi kommer ikke utenom realitetene, vi får en rekke enkeltreguleringer fra tid til annen og kanskje på en langt mindre betryggende måte enn om vi hadde etablert det på en mer almindelig basis. Jeg tror noget lignende gjelder også for utenrikshandelen.

Det er også andre ting enn de utenriksministeren nevnte her idag, som taler for at vi burde se det på litt mere generell basis. Jeg nevner det rent valutamessige. Det ser ut til at vår valutaakkumulasjon har kulminert og at Norges Banks valutabeholdning så smått begynner å gå nedover igjen. Det er fare for at hvis vi ikke får en mere effektiv generell importregulering, vil vår valutabeholdning bli brukt op, og ikke brukt op til ting som styrker vår beredskap og vår selvberging i krisetider, men brukt op til delvis temmelig likegyldige og unødvendige ting, - noget av det samme om enn i mindre målestokk, som det vi hadde efter verdenskrigen, da vi sløset bort i hvert fall 1 milliard, kanskje 2 milliarder kroner på dyre og for en stor del nokså unødvendige innkjøp. Det er et viktig moment i denne forbindelse, og jeg vil spørre om man ikke kunde tenke på å få i hvert fall den såkalte frivillige valutaregulering gjennom Norges Bank, som fremdeles består, utvidet og effektivisert til en viss grad. Jeg vet at spørsmålet om valutacentral ikke er aktuelt med den nuværende

sammensetning av Stortinget, så det er ingen grunn til å ta opp det. Men vi har jo den frivillige valutaordning som praktiseres gjennom Norges Bank, og i forbindelse dermed også adgang til en generell importregulering. Den er kanskje dødd hen, men formelt består den, og det kunde efter min mening være all grunn til å se på den, og få det hele på en måte bedre samordnet enn nu er tilfelle, da vi altså bare tar hver enkelt ting efter som de dukker opp, og ser dem lite i sammenheng.

Så har vi spørsmålet om tollene, og toll kontra importregulering i form av importforbud og lisenssystem. Der inntar jeg nærmest en mellomstilling mellom utenriksministeren og hr. Lykke. Jeg mener at det ikke der må være spørsmål om noget enten-eller, men om et både-og, både importregulering gjennom importforbud og lisenssystem og dessuten også importregulering gjennom rimelige tollreguleringer, - det vil da i Norge si tollforhøielser og visse nye tollpålegg. Det består efter min mening ikke nogen motsetning der, begge deler bør komme til anvendelse. Og det er naturlig også at vårt land, som har så lite beskyttelsestoll, og som på dette område ligger så langt efter praktisk talt samtlige land, også Oslo- maktene, får visse tillemplinger opad av tollene i en rekke tilfelle. Tollene er dog den gamle, anerkjente måte å regulere dette på. Riktignok kan det vel i visse enkelte tilfelle være vanskeligere, men som regel er det dog lettere - deri er jeg enig med hr. Lykke - å gjennomføre visse mindre, rimelige tollforhøielser, man får vel oftest mindre vanskeligheter med det enn om man går til det som dog er den mere drastiske form for importregulering, nemlig importregulering gjennom importforbud og lisenssystem.

Jeg vil gjerne nevne at det er ganske klart at vi må ha mer beskyttelse i Norge hvis vi skal håpe på å få en sterkere utviklet industri. Særlig hvis vi skal komme nogen vei med den samfundsmessige industrireisning som jo alle partier synes å være interessert i, om enn på litt forskjellige premisser og i litt forskjellige former, må vi ha en sterkere beskyttelse, og da er det rimelig at vi ser på tollsatsene. Jeg kan ikke skjønne at det som blev gjort av Stortinget ifjor vår, var noget urimelig, og det er også vanskelig for mig å skjønne at det kunde fremkalle slike vanskeligheter som vi fikk inntrykk av efter utenriksministerens redegjørelse.

Personlig kan jeg ikke være enig i det han foreslo, at før man overhodet drøfter tollforhøielser i Regjeringen og Stortinget, skal det være forelagt de andre Oslo-makter. Forelegger de andre Oslo-makter påtenkte tollforhøielser for den norske regjering på denne måte? Jeg kan vanskelig tenke mig det. For eksempel i Holland diskuterer myndighetene i de siste dager atter meget store nye tollforhøielser, det er fremme for parlamentet nu; har de saker vært forelagt den norske regjering til uttalelse? Det skulde være morsomt å høre om det; jeg kan neppe tenke mig det i hvert fall. Det faktiske forhold er vel at de andre land oftest foretar de nødvendige reguleringer både på den ene og den annen måte, også Oslo- statene - uten fra første stund å sette sig i forbindelse med den norske regjering og spørre: Hvad mener dere om det? Tillater dere det? Og det vilde være helt uriktig og urimelig om vi skulde baste og binde oss på den måten at vi ikke gikk til å se alvorlig på slike

spørsmål og forberede dem for Stortinget og behandle dem her i Stortinget uten å spørre andre om saken på forhånd. Da vilde det etter min mening bli helt håpløst. Det har vært vanskelig nok tidligere som følge av at vi kom etter de fleste andre i denne modernisering av handelspolitikken og næringspolitikken, men da vilde det snart bli helt håpløst etter min mening.

Man har nevnt Oslo-avtalen og alt som hører sammen med den, her idag. Jeg skal ikke komme nærmere inn på det. Men det forekommer mig at det å slutte en slik avtale i året 1930 og tro at den skulde få nogen betydning, det var lovlig blåøiet. Hadde det enda vært i 1925, kunde jeg kanskje selv ha vært med på det; men å gjøre det i 1930, etter at de fleste var temmelig klar over i hvilken retning utviklingen gikk, og på den måte faktisk binde vår egen handlefrihet, moralsk iallfall, det måtte man jo allerede den gang skjønne det neppe kunde komme noget godt ut av. Og det er heller ikke kommet noget godt ut av det, bortsett fra at det rent politisk kan ha hatt sin betydning dette med de demokratiske Oslo-makter; men handelspolitisk har det vært en hemske for Norge, og det vi har opnådd nu i det siste året, skyldes altså at vi har brutt temmelig radikalt med de gamle liberalistiske prinsipper som danner premissene for Oslo-konvensjonen. Heldigvis er det jo så at det gjelder også her som på andre felter, at motiver og premisser ikke er lov, og det som står i selve Oslo-konvensjonen, og som er bindende, det er ikke stort, det er nesten ingen ting.

Jeg mener det går ikke an at Utenriksdepartementet skal ha vetorett overfor norsk næringspolitikk, som det faktisk vil få i ganske stor utstrekning hvis vi skal følge den prosedyre som hr. Koht har antydnet her idag. Jeg ser det for eksempel fra mitt eget arbeide i tiltakskommisjonen at beskyttelsesspørsmålet er helt avgjørende i en rekke tilfelle. Det er nemlig slik at når det gjelder utvikling av tidligere industrier eller reisning av nye industrier, nytter det i mange tilfelle ikke med statsstøtte hvis det ikke består beskyttelse. Og i mange tilfelle er det unødvendig med statsstøtte i form av garantier eller lån o.s.v. fra statskassen, hvis der er den nødvendige beskyttelse og regulering.

Beskyttelsesspørsmålet er meget vanskelig. Der må Regjeringen stå fritt, og Stortinget må stå fritt. Såvidt jeg forstod den tolltariffproposisjon som vi hadde ifjor, var også hr. Kohts forslag om å nedlegge så å si veto mot visse tollforhøielser, blitt avvist av Regjeringen og Finansdepartementet. Utenriksministerens dissenser hadde ikke fått Regjeringens bifall, og de vant heller ikke Stortingets bifall, og det mener jeg var helt naturlig. Også Finansdepartementet må se på disse ting helt saklig og selvstendig, og det samme må Stortinget gjøre. Og jeg vil si at når vi nu snart skal få tolltariffproposisjonen i år - den er vel nu under forberedelse i Finansdepartementet - mener jeg det er all grunn for Finansdepartementet til å se velvillig på en rekke av de tollforhøielser som der søkes om fra år til annet og som er i høi grad påkrevet, og som, selv om vi vedtar en god del av dem, ikke vil gjøre Norge til et sterkere tollbeskyttet land enn andre land, heller ikke de land som vi helst vil sammenligne oss med. Norge er fremdeles et lite tollbeskyttet

land. Det nytter ikke her å komme med statistikk over hvad tollen utgjør i procent av den samlede import, for da tar man med vår store rene fiskaltoll som sukkertollen, og det er naturligvis uriktig. Men ser man på tollsatsene for de enkelte varer i den norske tariff og sammenligner med den svenske, finske og engelske, vil man se at vi jevnt over har en lavere beskyttelse enn man har i disse land. Så jeg håper det fra Finansdepartementet kommer en bra tolltariffproposisjon, som tilgodeser den norske industri og det norske produksjonslivs interesser. Og jeg håper også virkelig at utenriksministeren ikke vil finne på å forsøke på å nedlegge noget slags veto, hvis da Stortinget finner det nødvendig yderligere å forhøie nogen av disse tollsatser. Jeg stoler nemlig ikke her helt på Utenriksdepartementet. Jeg stoler på utenriksministeren, men jeg stoler ikke alltid på Utenriksdepartementets apparat, selv om det også der er kommet inn mange flinke folk i den senere tid, som har en moderne innstilling. Tross alt er det dog mange av de gamle travere som går igjen i det apparat, det er delvis et meget konservativt apparat, som holder sig til det gamle. Nu har de riktignok orientert sig over mot det nye i de senere år, men denne nyorientering kommer svært ofte for sent. Jeg stoler i den henseende meget mer på den samlede regjering, på Stortingets finanskomité og Stortinget.

Presidenten: Presidenten vil gjøre opmerksom på at det er presidentens akt i år som de nærmest foregående år å foreslå utenriksministerens redegjørelse oversendt til utenriks- og konstitusjonskomiteen, hvorfra den da vil komme tilbake til Stortinget. Presidenten skulde derfor anse det naturlig at man i debatten vesentlig konsentrerte sig om de spørsmål som utenriksministerens redegjørelse måtte fremkalle, for å få tilrettelagt de opplysninger av den ene eller den annen art som kan tjene som veiledning til en fortsatt bearbeidelse av spørsmålene.

Det er inntegnet en lang rekke talere, og presidenten vil foreslå at tiden for de talere som herefter tegner sig, blir begrenset til inntil 5 minutter, - og anser det som bifalt.

Cato Sverdrup: Det var med beklagelse jeg hørte at den ærede utenriksminister ikke vilde komme inn på vårt forhold til Franco-Spania, den sak som kanskje interesserer mest og som er særlig aktuell nettop idag. Som man vil erindre, interpellerte jeg ifjor om vårt forhold til Franco-Spania, fordi jeg fant at det efter min mening gikk så altfor lang tid før Regjeringen bestemte sig for å sende en handelsutsending til Burgos-regjeringen. Utenriksministeren svarte mig den gang at man i denne sak måtte samarbeide med de øvrige skandinaviske land. Jeg understreket i min interpellasjon at vi hadde langt større interesser å vareta på Spania enn våre naboer hadde, ja påviste endog at vi delvis hadde motstridende interesser. Hvad blev resultatet av dette samarbeide? Jo, før vår handelsutsending nådde ned til Spania, hadde Danmark allerede avsluttet avtale med Franco om levering av ca. 100 000 baller klippfisk av færøfisk. Av dette parti er hittil levert 27 000 baller, og mens Danmark altså har fått solgt 100 000 baller klippfisk, har

vi siden vår handelsutsending, hr. Huitfeldt, kom nedover, ikke fått solgt en eneste balle. Og når man dertil hører at det på Danmarks ordre gjenstår å levere 73 000 bunter, kan man godt forstå at Franco vegrer sig ved å kjøpe norsk klippfisk, noget jeg var inne på i mitt innlegg under trontaledebatten. Jeg har hørt rykter om at utenriksministeren overveier å sende en utsending til Spania for å forhandle om salg av klippfisk. Jeg har vanskelig for å tro at dette kan ha nogen hensikt før vi har anerkjent Franco-regjeringen de jure. Og hvad skal denne mann betegne sin medkontrahent med? Han kan vel ikke godt si: den nasjonale regjering, det vil neppe bli akseptert av Franco, som sikkert vil insistere på at han nu representerer Spanias regjering. Og videre, hvilken regjering er det vi egentlig har godkjent i Spania? Negrins kan det vel neppe være! Jeg tør henstille at man ikke på ny nøler for lenge og forskjertser våre chancer, det gjorde vi utvilsomt ifjor. Jeg må inntrengende henstille til Regjeringen at den uopholdelig går til å anerkjenne Francos regjering de jure. England og Frankrike har jo allerede gjort det, så vi kommer i godt selskap. For vår skibsfart og kanskje mest for våre fiskerier står her så vitale interesser på spill, at man ikke har lov til å løpe nogen som helst risiko.

Utenriksministeren nevnte i sin redegjørelse bl.a. de handelsavtaler vi hadde fått i stand med en rekke stater i Mellem-Amerika. Han ventet øiensynlig at disse avtaler skulde få stor betydning for vår klippfiskeksport. I likhet med hr. Lykke kan jeg dessverre ikke dele utenriksministerens optimistiske syn. Saken er nemlig at på de markeder utenriksministeren nevnte, Salvador, Costa-Rica etc., dominerer Canadas klippfiskeksport fullstendig. Canada selger lettilvirket vare til en pris som svarer til 6 kroner pr. klippfiskvekt. Den norske statsgaranterte klippfisk koster over 13 kroner. Lettilvirket vare kan vi dessverre ikke levere på dette marked, dertil er avstanden for stor. Heller ikke kan vi selge vår klippfisk til 6 kroner pr. vekt, således som Canada gjør, uten at disse forretninger blir ennu dårligere enn de vi idag nødvendigvis er nødt til å gjøre på Portugal.

Hognestad: Jeg skal ikke ta op nogen stor debatt om toll kontra importregulering. Jeg vil bare si, at jeg tviler på om utenriksministerens syn på dette område innebærer så store fordeler for landet vårt som han tillegger det. Når det gjelder den siste forhøielsen for kunstsilke som Stortinget vedtok ifjor, vil jeg også bare understreke at vi her fulgte proposisjonen, vi fulgte Finansdepartementets forelegg. Komiteen fikk riktignok en skrivelse fra Utenriksdepartementet hvori det nærmest advarte mot tollforhøielse, men Finansdepartementet og Regjeringen holdt fast ved proposisjonen. Det var dissens i komiteen, men Stortinget vedtok med stort flertall å følge Finansdepartementet og Regjeringen. Jeg tror det var riktig. Jeg vil bare understreke at dette er ikke nogen beskyttelse som er tenkt for kunstsilkefabrikken på Notodden, det er en beskyttelse for tekstilproduksjonen - og jeg er ganske sikker på at den er på sin plass.

Det ser ut til at der er nogen uoverensstemmelse mellom Utenriksdepartementet og Finansdepartementet på dette område. I finanskomiteen har vi også merket at Utenriksdepartementet vil være som en slags overinstans over Finansdepartementet og finanskomiteen, en overinstans som jeg ikke tror det vil være nogen fordel å få. Det er rimelig at finanskomiteen i disse spørsmål konfererer med Utenriksdepartementet, men at Utenriksdepartementet i disse spørsmål skal være som et slags overhus, det vil jeg ta bestemt avstand fra. Det får være Finansdepartementet som fremmer disse saker. Når de siste forhøielser som ifjor blev gjort ut over proposisjonen, er blitt kritisert så sterkt, vil jeg få lov til å understreke at disse forhøielser er foretatt i samarbeide og forståelse med Finansdepartementet. Det gjelder alle sammen. For øvrig vil jeg imøtekomme presidenten og ikke komme nærmere inn på disse spørsmål, for vi vil komme tilbake til dem når vi kommer til tolltariffen.

Sundby: I overensstemmelse med det standpunkt som jeg også inntok ifjor i den utvidede utenrikskomité, vil jeg slutte mig til de henstillinger som kom fra hr. Lykke og hr. Cato Sverdrup om at vi nu snarest mulig må anerkjenne Francos regjering. Det er sikkert ingen tid å spille på dette område hvis vi vil forsøke å vareta det som er så sterkt omtalt her, nemlig kystens problem, våre fiskeriers avsetning, og også våre interesser på sjøfartens område.

Videre vil jeg i tilslutning til hr. Colbjørnsen si, at det altså har gått den veien mange av oss bebudet allerede for lenge siden, at vi gjennom vår utenrikspolitikk blir nødt til å kjøpe og selge oss frem. For mitt vedkommende tror jeg jeg har gitt uttrykk for det fra denne talerstol også adskillige år før hr. Colbjørnsen kom her i Stortinget, at det dessverre vilde komme til å gå den vei. Jeg brukte en gang det uttrykk, at vi er nødt til å tute med de ulver vi er blandt. Jeg husker at den ærede stortingspresident protesterte mot det, men nu brukte utenriksministeren det samme uttrykk. Jeg vil gjerne anerkjenne utenriksministeren for den aktivitet han og Utenriksdepartementet nu utviser i retning av å kjøpe og selge oss frem best mulig - på tross av alle prinsipper, som han selv sa, og jeg er sikker på, også på tross av hans egne prinsipper. Det vi er nødt til, det er vi nødt til. Men da jeg nu hørte hvordan det utvikler sig dette, slo den tanke ned hos mig: Mon Utenriksdepartementet er utrustet tilstrekkelig til å være vårt lands store handelsformidler - ja jeg tror vi nesten kan bruke et sterkere uttrykk enn det - den store handelsinstitusjon overfor utlandet, som blir den avgjørende både når det gjelder mulighetene for eksport og import? Jeg slutter mig gjerne til hr. Colbjørnsens uttalelse om at vi har dyktige folk i Utenriksdepartementet nu. Jeg gjør det så meget heller fordi jeg har pirket på dem undertiden, idet jeg har hatt inntrykk av at de ikke alltid har hatt tilstrekkelig kjennskap til og forståelse av de landbruksøkonomiske spørsmål og hvorledes de griper inn. Men jeg erkjenner fullt ut at vi har så dyktige folk i vårt utenriksdepartement som vi neppe har hatt nogen gang. Men en ting er dog å være stor forretningsmann, stor handlende, en annen ting er det hvad man er trenet til i

utenriksetaten. Vi var allerede inne på dette i vår tid i Regjeringen - idet vi så hvilken vei det vilde bære - om vi ikke kunde få til et organisk samarbeide mellom Utenriksdepartementet og Handelsdepartementet. Det strandet den gang. Det var vel heller ikke blitt tilnærmelsesvis så aktuelt som nu. Jeg vet ikke om det nu er et slikt samarbeide. Såvidt jeg har forstått, er det det ikke. Et visst samarbeide er det selvfølgelig - vi ser jo at handelsdirektøren er til stede her - men jeg tror vi er nødt til ikke bare å skape et samarbeide, men også må skape et organ hvor den tilstrekkelige fagkyndighet er til stede på handelens område, forretningsområdet, på det næringspolitiske område i det hele tatt, når det faktisk er her det skjer alt det som er avgjørende for våre forretninger med utlandet. Jeg er ikke sikker på at det er nok her med et organisk samarbeide mellom Utenriksdepartementet og Handelsdepartementet, jeg tror man må knytte til sig de dyktige forretningsfolk som er inne på området - og ikke bare forretningsfolk, men næringslivets folk i det hele tatt. Jeg tror det må skapes en eller annen institusjon - enten man nu kaller det handelskammer, eller "styrelse", som de i Sverige har det på så mange områder - som virker ved siden av det egentlige departement til varetagelse av næringspolitikken. Slik som det er blitt nu, mener jeg det er uforsvarlig at bare departementets folk steller med dette. Det gjøres vel heller ikke, jeg er sikker på at det føres konferanser. Det vilde være helt utilstedelig om det ikke var så. Men en organisk oppbygging på dette område er der neppe, og jeg tror man er nødt til å gå den vei, all den stund det sikkert ikke blir noget kortvarig fenomen dette at vår utenrikspolitikk er avgjørende for utenrikshandelen i det hele.

På ett område er det vel blitt noget i retning av dette, nemlig ved clearingen, idet clearingen jo også i høi grad er avgjørende for vår import og eksport. Jeg tror imidlertid at også den er oppbygget noget tilfeldig hittil. Iallfall har det fra landbrukshold vært henstillet forgjeves at vi også måtte få representanter i clearingen. Det er lenge siden det kom sterke henstillinger om dette fra alle våre organisasjoner og institusjoner, men vi har enda ikke sett noget resultat. Når landbruket dog er vår største næring, mener jeg det ikke er riktig at vi ikke er representert i clearingen. Og så omfattende som clearingen nu er blitt, bør landbruket ha ikke bare en, men to representanter her. Jeg vil minne om at vi ifjor blev stengt ute fra en ganske vesentlig eksport til Tyskland av fleusk, - en eksport som vilde ha lettet vårt marked. Siden er vårt fleuskemarked blitt meget vanskelig stillet på forskjellige områder. Vi fikk ikke denne lettelse. Derimot er det gjennom innrømmelser med hensyn til import både fra Danmark og andre land blitt yderligere vanskeligheter på dette område. Nu har vi heldigvis fått importregulering for kunstmult. Men efter hvad vi hørte, er den blitt stabilisert på et så høit nivå at det i grunnen blir altfor stor import, selv om den tillatte import er blitt begrenset. Jeg forstod det så at det skulde være 1 million kg. man skulde ta inn...

Utenriksminister Koht: Nei, tvert um, vi skulde skjera ned på han.

Sundby: Ja ja, vi får håpe det blir tilfredsstillende.

Nu vil jeg i denne forbindelse ha sagt at selv om man der har imøtekommet fettblandingskomiteens innstilling, er det ikke halvveis gjort en gang, når vi ikke griper inn overfor den innenlandske produksjon av kunstsmult. Det er jo den som er den avgjørende. Og det er ikke nogen produksjon det heller, det er spørsmål om innført plantefett som er produsert ved hjelp av farvet arbeidskraft, og som man lett kan lage til kunstsmult her hjemme. Hvis man derfor ikke får en avgiftsordning også for den innenlandske produksjon av kunstsmult, er man like langt på det område. Det må man få her i likhet med hvad man har i alle andre land hvor man i det hele tatt har problemet plantefettmargarin.

I denne forbindelse vil jeg også spørre hvordan det er med regulering for kasein. Det er jo ganske tilfredsstillende å høre hvordan man på forskjellig måte beskytter vår industri mot dumpingimport. Kaseinspørsmålet er ikke nogen sak av stor betydning for jordbruket, men her skjer en helt typisk dumpingimport, som det er helt umulig å konkurrere med, idet det innføres kasein til en pris som svarer omtrent til 1 øre pr. liter skummetmelk. Det er helt umulig å konkurrere med slikt. Vi har lagt ned et par av våre bedrifter på området, hvilket har gjort det vanskelig for melkeproduksjonen. Vi har bedt om å få importregulering, og vi har garantert at vi ikke skal benytte den til å holde høiere priser enn vi hittil har holdt, og som gir en pris på skummetmelk av 2-2 1/2 øre. Vi fikk ikke denne importregulering, men vi håper iallfall at vi får en kompensasjon gjennom en tilstrekkelig tollbeskyttelse, som også vil kunne hindre den meningsløse dumpingimport på dette område.

Jeg vil i denne forbindelse gjerne også spørre hvordan det er med spørsmålet om kubbeksporten til Tyskland, - det er muligens ikke utenriksministerens sak, men vi har jo flere medlemmer av Regjeringen til stede. Jeg så i avisene idag at det skulde være ordnet med eksport av furukubb. Imidlertid er det grankubb som er den store affære. Vi forstår meget vel at når fabrikkene får for lite av råprodukter og muligens kan komme til å stanse av den grunn, er det naturlig å se det som en samfunnsinteresse å nekte kubbeksport. Men man må dog huske på at ved den slags inngrep blir forholdet det at man ved maktbud beskytter den som har høi arbeidslønn og vanskeliggjør det for dem som har lav arbeidslønn, d.v.s. man vanskeliggjør skogbygdenes stilling, hvor arbeidslønnen ikke er så meget som en tredjedel av hvad den er i fabrikkene. Det er selvfølgelig galt hvis industrien skal stanse. Men er det bedre, er det riktigere at det skal stanse der hvor man nøier sig med en tredjedel av arbeidslønnen eller - når man regner med reallønnen - iallfall halvparten av arbeidslønnen? Det kan ikke skape rettferdighet i det lange løp. Jeg vil ikke rette nogen direkte anklage på det punkt, men man må se det hele i sammenheng, og man må ta det litt mer på lang sikt. Man kan ikke ved statsinngrep oprettholde en slik skjevhet at man oprettholder bedrifter som stanser hvis arbeiderne ikke tjener 12-15 kroner dagen, og tvinge bedrifter til å stå hvor man nøier sig med en meget liten fortjeneste, og hvor bygdene nøier

sig med en meget liten skatteinntekt, ved at prisen på skogsprodukter blir så lav.

Før jeg slutter vil jeg bare uttale mig om hr. Colbjørnsens henstilling om en sterkere beskyttelse av industrien. I mange henseender og på mange måter deler jeg stort sett hr. Colbjørnsens syn på beskyttelse av vårt næringsliv. Men jeg vil allikevel her bruke et ordsprog som jeg synes er sannere enn de fleste andre, og det er at for meget og for lite forderver alt. Det mener jeg gjelder også på det utenrikspolitiske område, for meget av inngrep kan forderve, for lite kan også forderve. Vi skal gjøre minst mulig av det, men vi må gjøre det nødvendige, og det mener jeg gjelder tollbeskyttelsen av industrien også. Vi har jo nu det forhold, at vi gjennom tollbeskyttelse, gjennom clearing, gjennom importreguleringer, gjennom trustkontrollens minstepriser oprettholder et prisnivå for industrien og industrivarer, som skaper et utgiftsbudgett for landbruksbefolkningen som ligger langt, langt høiere enn det som kan dekkes av det tilsvarende inntektsbudgett. Det er en stor skjevhet i beskyttelsen her, og før man får rettet på den, slik som vi også har påtalt det nu under diskusjonen med Industriforbundet, er det yderst vanskelig for oss å følge den linje vi alltid har fulgt tidligere, nemlig å ville beskytte vårt næringsliv og vår innenlandske industri. Skal man oprettholde og stadig gjøre den skjevheten større, blir det helt uholdbart i det lange løp.

Anderssen-Rysst: Grunnen til at jeg bad om ordet i dette møte var, at jeg i utenriksministerens redegjørelse savnet en omtale av et av de aller viktigste aktuelle spørsmål som foreligger, iallfall når det gjelder kystens næringsliv, nemlig Regjeringens syn på hvad der bør skje vis à vis Norge og det nuværende faktiske styre i Spania. Siden jeg bad om ordet er det imidlertid blitt opplyst her, at saken har vært under drøftelse i den utvidede utenrikskomité i et møte, hvor jeg på grunn av andre forhold ikke hadde anledning til å være til stede, så jeg er altså for mitt vedkommende ikke à jour med de forhandlinger som har foregått mellom utenrikskomiteen og den ærede utenriksminister om denne sak. Jeg har jo anledning til å gjøre mig bekjent med det, og det vil jeg gjøre og siden eventuelt komme tilbake til de betraktninger som for mitt vedkommende melder sig i denne sak. Jeg vil forøvrig ha bemerkt like over for den situasjon som foreligger her - altså det at et høiaktuelt politisk spørsmål har vært under institusjonsmessig drøftelse her i Stortinget mellom vedkommende organ og utenriksministeren, uten at Stortinget som sådant får vite, iallfall i hovedtrekkene, hvad der er passert - jeg vil ha bemerkt, som jeg tidligere har gitt uttrykk for, at jeg synes ikke det er tilfredsstillende, at ikke Stortinget skal få en orientering om det som foregår i den utvidede utenrikskomité. Av og til bør det skje, i viktige spørsmål bør det skje. Det er en generell bemerkning fra min side, og det tør hende, at den har anvendelse på den foreliggende situasjon. Slik som saken stiller sig vil jeg få lov til å gjøre en generell henstilling til Regjeringen og den ærede utenriksminister om, at spørsmålet om hvad som bør foretas for å trygge våre interesser yderligere i Spania underkastes den

grundigste overveielse, og at man får en avgjørelse så snart skje kan, ut fra de overmåde viktige næringsinteresser som foreligger i så måte fra norsk side. Det er sikkert at den befolkning som er knyttet til disse økonomiske interesser på kysten, følger dette spørsmål med en meget stor oppmerksomhet og interesse og med nogen engstelse, fordi man tror, at vi kanskje kan forsømme noget ved at der ikke handles fort nok. Jeg kan tenke mig, at den ærede utenriksminister mener, at vi i denne sak bør følge de andre nordiske land, stå på samme linje som dem. Det tør dog være at vi har de sterkest nødlidende interesser, og at det er våre interesser som sterkest tilsier at der handles fort like over for kjensgjerninger som vi ikke kan rokke ved allikevel. Den ærede utenriksminister og Regjeringen har jo før vist, at de bøier sig for de kjensgjerninger som foreligger ute, og jeg går ut fra at man også gjør det i dette tilfelle. Jeg skal ikke komme nærmere inn på det, idet det jo også blir anledning til å komme tilbake til det ved behandlingen av den handelspolitiske redegjørelse som den ærede utenriksminister har avgitt her idag, og som efter hvad presidenten uttalte skal oversendes til utenrikskomiteen til behandling.

Jeg påhørte med stor interesse utenriksministerens redegjørelse idag, og jeg mener at den inneholder momenter og synspunkter som bør komme under overveielse ikke bare i komiteen, men også under behandlingen her i Stortinget. Jeg sikter til hans uttalelser om handelspolitikken for så vidt angår innførselsforbudene og tollpåleggene f.eks. Det er betraktninger som er vel verd nærmere overveielse, og jeg er ikke så helt sikker på at den organisasjonsmessige ordning vi har, som også den ærede representant hr. Sundby var inne på, når det gjelder de handelspolitiske spørsmål, er som tiden krever at den bør være. Jeg tror det er slik, at spørsmålet om innførselsforbud, innførselsregulering, for den ene eller annen vare, behandles i det fagdepartement som varen hører under, og resolusjonen tas av det fagdepartement, men jeg tror at nettop på slike områder som dette er koordinasjonen av overordentlig stor betydning. Jeg for mitt vedkommende mener nu at det var riktig, all den stund vi står overfor så mange handelspolitiske restriksjoner og vanskelige forhold ellers ute, at det var ett departement som behandlet disse spørsmål, at det var ett departement som var ansvarlig, og ett departement som overvåket de konsekvenser, som kan melde sig for oss når vi gjennomfører slike ting. Jeg tror den ordning vi nu har, er gal. Jeg tror at der må en samling av dette arbeide til på en slik måte at den samme institusjon, det samme organ til enhver tid har både ansvaret og overblikket, og jeg tror dette er ganske viktige spørsmål.

De samme betraktninger gjør sig for mitt vedkommende gjeldende like over for det som utenriksministeren var inne på med hensyn til behandlingen av tollspørsmål. Jeg sier like ut at jeg synes utenriksministerens uttalelse der var et ord i rett tid. Det kan da ikke gå an at Utenriksdepartementet så å si er utenfor slike spørsmål som dette, hvis det som settes i verk, kan få skadevirkninger av den aller alvorligste betydning for andre næringer. Det utenriksministeren bad om, var å få anledning til å bli hørt, få anledning til å fremlegge de

handelspolitiske synspunkter i saken, og jeg må si at det overrasker meg at han skal bli motsagt på det punkt, for det er dog så innlysende korrekt det han sier. Utenriksministeren tenker naturligvis på den som får ørefikene - også på de næringer som får ørefikene, og det er nogen som må tenke på dem også. Der er store eksportnæringer her i landet som erfaringsmessig får skadevirkninger av det som vi gjør, og som de andre kan hevne sig på oss for så å si. Jeg tenker i første rekke på fiskeriene. Jeg håper at det må kunne finnes frem til en administrativ - man må vel nærmest kalle det det - ordning på dette område, slik at vi kan få den best mulige arbeidsmetode inn i disse spørsmål og sikre oss mot at vi kommer op i ubehagelige situasjoner, som vi til dels er kommet op i. Den ærede utenriksminister streifet det et øieblikk. Han streifet det når det gjaldt innførselsforbudet mot silkekonfeksjon. Der har vi jo et nokså typisk tilfelle på hvordan skadevirkningen kan melde sig. Vi vet jo at der er vanskeligheter omkring det spørsmål. Resolusjonen blev vel tatt av Handelsdepartementet, antar jeg, og hvor stor interesse var det som knyttet sig til den? Hvad kan vi risikere om man skulde komme op i en tilspisset vanskelighet på dette område? Jeg forstod ikke den ærede utenriksminister slik at han vilde ha nogen vetorett. Han bad i grunnen om å få en arbeidsordning som disse store og viktige interesser kunde være tjent med, og det synes jeg for mitt vedkommende at denne forsamling skal være med på å gi ham.

Den ærede representant Colbjørnsen var inne på sin gamle hobby. Han red sine kjepphester omkring Oslo-konvensjonen, - ja, vi har jo hørt dette så mange ganger før - han tiller den ikke den ringeste betydning. Ja det kunde da være rent politisk, sa han, mellom disse demokratiske småstatene. Jaja, men bare den lille innrømmelsen fra hr. Colbjørnsens side var efter min mening en verdifull innrømmelse, for tiden er vel slik at der er all opfordring til å utbygge et vennskapelig forhold, et forhold som kan føre til øket forståelse og samarbeide mellom de demokratiske småstater. Jeg trodde det var en ganske viktig ting. Forøvrig tror jeg nok at den ærede representant Colbjørnsen undervurderer det arbeide som ligger bak her, og som har kunnet skje i ly av Oslo-konvensjonens ånd og dens bestemmelser. Han undervurderer nu i alle fall helt ut av og til hvad han benevner den økonomiske liberalisme, som han taler så foraktelig om hver gang på denne talerstol. Vi vet at det er ikke liberalismens tid akkurat nu, men hr. Colbjørnsen er vel ikke ubekjent med at den økonomiske standard av velvære her i verden, som vi har i de demokratiske land, er skapt av den økonomiske liberalisme, og der hvor den økonomiske liberalisme blev satt helt ut av spillet fra første stund, der har levestandarden vært så lav, at den ikke har kunnet sammenlignes med noget annet lands. Det er ting som vi andre tenker på iallfall om hr. Colbjørnsen ikke finner det opportunt å gjøre det.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at tiden for de talere, som herefter tegner sig, settes til inntil 2 minutter - og anser det for enstemmig bifalt.

Moseid: Der er neppe nogen her i salen som er uopmerksom på at vår handelspolitikk arbeider under meget vanskelige forhold, men det skulde jo tilsi oss å passe oss vel så vi ikke gjør vanskelighetene større. Og alle, som har deltatt i behandlingen av handelspolitiske spørsmål her i årenes løp, vet at det dessverre har forekommet at man har vinket på vanskeligheter utenfra for en eller annen interesse her i landet. Det lar sig ikke nekte at det er gjort. Men da skal man passe sig vel for å innrette sig slik at man vinker også fra statsmyndighetenes side på vanskeligheter utenfra. Jeg vil derfor advare så sterkt jeg kan mot at Regjeringen slår inn på den linje som den ærede utenriksminister antydet, at man skulde forelegge tollspørsmål på forhånd for fremmede land før man tar dem op her. Det vil ganske sikkert i mange tilfelle kunne stenge for de foranstaltninger som hele Stortinget og Regjeringen vilde anse for å være påkrevet. Jeg er ikke i tvil om at hvis man velger den vei vil norske interesser uten nødvendighet bli ofret. Når det gjelder vår tollpolitikk, har vårt parti gjennom alle år inntatt en helt saklig stilling. Vi er villig til å beskytte vårt næringsliv på alle områder under forutsetning av like vilkår, og det er det som må være det avgjørende også i fremtiden. Hvis man som hr. Colbjørnsen vil kjøre frem med en høiere og høiere beskyttelsestoll for industrien, men samtidig la vår grunnleggende næring, jordbruket, seile sin egen sjø, da er vi ikke med. Det kan en være forsikret om. - Det blev av hr. Anderssen-Rysst uttalt at det var nogen som fikk ørefikene. Ja dessverre, det er det, og jeg synes det var nokså freidig av hr. Anderssen-Rysst å bruke det billede i en situasjon hvor han nettop selv har vært med å tilføie vårt jordbruk en knallende ørefik.

I forbindelse med det som er sagt her om samarbeide med de andre nordiske land, vil jeg uttale min glede over det samarbeide som har funnet sted, men jeg vil også sterkt advare mot og ta avstand fra enhver form for samrøring. Det har vi hatt nok av før, og det bør ikke gjenta sig. Man bør ikke ha en samrøring mellom de nordiske land som hindrer vårt land fra selvstendig å ta stilling der hvor man er forpliktet til å gjøre det som nasjon.

I forbindelse med alle de spørsmål som her er reist om tollpolitiske og handelspolitiske saker, vil jeg få lov å uttale som min mening at de mange spørsmål er så vanskelige og omfattende og til stadighet så brennende, at det er ikke nogen tilfredsstillende ordning vi har idag, da vi har én komité som må behandle både de finansielle og de tollpolitiske og handelspolitiske spørsmål. Det bør komme til den ordning på nytt at vi får en egen tollkomité.

Lykke: Det var bare nogen bemerkninger. Det viser sig altså at den reprimande som utenriksministeren gav finanskomiteen, kanskje like sterkt skulde rettes mot Finansdepartementet. Den tollforhøielsen som ifjor gjorde sådan ravage på kunstsilken, var foreslått av Finansdepartementet, og på tross av advarsler fra Utenriksdepartementet blev det et flertall i finanskomiteen og i Stortinget for tollen. Det var altså en tautrekking, kan jeg si, mellom Finans- og Tolldepartementet og

Utenriksdepartementet, hvor Utenriksdepartementet trakk det korteste strå, som komiteen i dette tilfelle får undgjelde for. Vår kollega hr. Colbjørnsen har jo visse teorier og han forsøker naturligvis også med den gode evne han har, å overtale sine kolleger i komiteen, men det har ikke lyktes ham helt å omvende oss ennu, og vi forsøker å stampe imot. Jeg vil for min del ha sagt at når han ber Finansdepartementet i år om å være særlig velvillig overfor alle de tollkrav som foreligger, så vil jeg ta avstand fra det, og be Finansdepartementet som vanlig bruke sin sunde fornuft. Hr. Colbjørnsen har en viss tendens til å overse hvilke veldige interesser vi på den annen side har nettop handelspolitisk i vår eksportindustri, i våre fiskerier, i vår skibsfart o.s.v. Det overser han fordi han vil utvikle meget sterkt hjemmeindustrien og sysselsette flest mulig folk i hjemmeindustrien, efter min opfatning uten hensyn til den annen side, så jeg vil som sagt ta avstand fra hans varme henstilling til Finansdepartementet om å gå med på massetollforhøielser.

Så sa hr. Colbjørnsen en ting som jeg tror det vil være i alles interesse å få nærmere klarlagt, og det tror jeg Finansdepartementet har materiale til å gjøre. Han sa: Vi har jevnt over lavere tollsatsen enn våre naboland. Såvidt jeg vet, er det motsatte tilfellet, og det skulde være meget interessant om vi kunne få en jevnføring mellom tollsatsene for en del av de viktigere varer innen tekstilbranchen og andre brancher i vårt land og i våre naboland. Jeg tror at det da vilde vise sig at hr. Colbjørnsens uttalelse der ikke er helt overensstemmende med det virkelige forhold. Vår tolltariff ser jo forholdsvis uskyldig ut, men vi må huske på at på nesten alle varer faller 80 pct. tillegg, altså ikke langt fra 100 pct., som gjør at de satsene jevnt over ligger betydelig over nabolandenes.

Statsråd Koht: Eg skal fyrst berre gjera ein liten merknad til ein ting som hr. Lykke sa i det fyrste innlegget sitt her i dag. Det var um desse traktatane som er gjort med dei millomamerikanske statane og statane lengst nord i Sør-Amerika. Eg må segja at eg trudde ikkje at det eg hadde sagt um desse traktatane, skulde vitna um nokon svært stor optimisme. Men det eg har peika på, og som eg trur er sant, det er at gjenom desse traktatane blir det endeleg ein gong høve for norske eksportørar til å arbeida inn sine varor, når dei fyrr har vore stengde ute der med ein toll som var den mangdoble, opp til den 20-doble av den som andre land måtte betala. Det skaper sjansar som eg trur at eksportørane våre burde gjera seg nytte av, og eg vil vona at serskilt fiskeeksportørane våre ikkje er so konservative at dei sit plent og berre vil strihalda på det dei har, og som vi ser i mange høve går frå dei, men at dei må vera med å arbeida seg fram i dei nye landa og med dei nye vilkåra som vi der kann skapa. Hr. Lykke var litt redd for all den kaffen som vi kjøpte derburte, og meinte at vi ikkje måtte binda oss til å kjøpa for mykje av denne Salvador-kaffen, for han var so dyr. Som eg opplyste, kjøper grossistane her i landet mykje meir av denne Salvador-kaffen enn vi i desse traktatane har bunde oss til å kjøpa, so det ser ut til at det i det minste er ei større avsetning for han her i landet enn den som vi har teke på oss ei plikt til å fylla.

Eg nemnde nokre ord ålment um tilhøvet millom toll og innførselsregulering. Det har sume her teke som um eg har sagt at vi berre skal driva innførselsregulering og ikkje ha tollpålegg. Eg må då få lov til å peika på at det eg sa, var, at "i mange tilfelle" er innførselsregulering betre enn tollpålegg, ho gjer ein betre verknad, og eg trur eg vil halda fast på det. Eg trur i det heile at det kunde vera nyttig til alle sidor å minna um at vi kann ikkje, vi har ikkje høve til å vera doktrinære i alle desse ting, vi er nøydde til å bøyggja oss og skipa oss etter dei praktiske livsens vilkår. Vi lever i handelspolitikken òg under det som Henrik Ibsen kalla "nødvendighetens lov". Den får vi lystra, og eg for min part må vedgå at mine prinsipp har ikkje vore av det slaget at eg har havt nokon trong til å gå imot dei. I desse høve gjeld det just um ikkje å rida for mykje på prinsipp, men gjera det som er praktisk rett. Det kann vera ulikt til ulike tider og under ulike vilkår, men det er vi sanneleg nøydde til å gjera. Det er eg for so vidt samd med hr. Colbjørnsen i at kva for regjering vi so får, er den regjeringa nøydd til å gjera det same. Dette er ikkje det same som at vi ikkje tenkjer litegrand ålment i desse spursmåla, og at vi ikkje gjerne vil leggja spursmåla til rettes ålment, men som sagt vi er nøydde til ikkje å gå fram for mykje berre etter doktrinar.

Dette gjeld like eins spursmålet um Oslo-avtalen. Det er eit ærleg standpunkt det syn hr. Colbjørnsen har, at han er imot heile Oslo-avtalen og helst vilde vera kvitt han. Men so lenge vi har avtalen, får vi då i det minste halda han. Det skulde vel vera den einaste skikkelege måten å gå fram på, millom statar likso vel som millom menneske. Og det Oslo-avtalen legg på oss, er ikkje noko som eg meiner vi treng vera det minste redde for, for han legg på oss ein skyldnad til å forhandla med dei andre statane um det som vedkjem ikkje berre oss, men dei andre. Dette med handelskrig som vi kjem upp i når vi berre skal leva på den måten at kvar skal tenkja på seg og ikkje tenkja det minste på dei andre, det er tilstand som sanneleg ikkje noko menneske vilde lika. Det er noko som ein kanskje kunde kalla eit prinsipp i den gamle liberalismen, men i våre dagar då vi er burte frå den gamle forma for liberalisme: alle mot ein og ein mot alle, synest eg nok at vi får vera glade for at vi kann gå inn i forhandlingar og dryfta alle desse spursmåla, ikkje berre politiske, men likso vel økonomiske spursmål, med andre statar òg. Det er dette som er grunnlagt ved Oslo-avtalen, so eg meiner det er eit rett tiltak i seg sjølv. Men i alle tilfelle, so lenge vi har avtalen, får vi halda han. Hr. Colbjørnsen spurde i den samanhengen um Nederland har vendt seg til oss og til dei andre statane i Oslo-gruppa med spursmål um dei store tollfyrelegga som dei no dryfter i Holland. Ja visst har dei det. Den hollandske regjeringa har vendt seg til den norske regjeringa likso vel som til dei andre, og vi har alt gjeve våre svar. Eg kann upplysa i so måte at vi dessutan har fått svar frå den hollandske regjering at ho ikkje tar omsyn til dei innkasta vi har gjort. Men det same har vi òg gjort i andre høve. Det er vi sjølve som avgjer våre tollspursmål, det er heilt klårt og greitt; men eg kann ikkje skyna at det hindrar oss i å avgjera sakene sjølve, at vi dryfter dei med andre og høyrer um dei

kanskje kunde ha vetuge innkast. Det hender at folk i andre land og har vet og kann gjera vetuge innkast som vi tek omsyn til, og det kann henda det melder seg verknader som vi ikkje på fyrehand har tenkt på.

Det var dette eg har meint det var rett å venda til finans- og tollnemnda i Stortinget, og at den og skulde gjera det som ho sjølv har sagt at ho vilde gjera, å tilkalla ein representant for Utanriksdepartementet til å dryfta dei tollspursmåla som der kjem upp, frå nytt, soleis at ein kann ha set på dei handelspolitiske sidone av spursmålet fyrr ein gjer vedtak her. Det er ikkje tale um noko slag "vetorett" for Utanriksdepartementet, ikkje noko slag "overinstans". Her er berre spursmål um den forhandlinga millom statsmaktene som vel skulde vera naturleg i slike høve, og det er ikkje ventande av ein einskild instans at han skal kunna ha oversikt over alle ting. Her er det millom anna opplysningar som departementet kann sitja inne med, som vel skulde vera nyttige og gode å ha, og som sjølv sagt ei stortingsnemnd ikkje vil ha det minste mot å ta omsyn til. Men det er stortingsnemnda som avgjer sine eigne tilrådingar; det er ingen som har tenkt på å bruka noko slag veto der. Men det eg har bede um - og eg er glad for at hr. Lykke og hr. Hognestad er samde i det - det er at dei vil høyra på kva Utanriksdepartementet kann gjeva av opplysningar og meiningar i dei tollspursmåla som blir lagt fram. Eg nemnde i den utgreiinga eg gav i stad, at det same har eg vendt meg til Finansdepartementet um, so ein skulde vera trygg på at ein ikkje gjorde vedtak i Regjeringa fyrr vi hadde fått den dryftinga på fyrehand som serskilt Oslo-avtalen krev.

Eg er samd i den ting som hr. Sundby nemnde, at det vilde vera nyttig og gagnleg å få ein betre organisasjon for den handelspolitiske dryftinga av saker innanfor Regjeringa og i dei departementa som har med desse spursmåla å gjera. Eg har sjølv teke upp for eit par år sidan eit framlegg um ein betre samskipnad millom departementa i desse spursmål. Det har ikkje vore lett, heller nær sagt uråd å få det gjennomført nettupp no. Det heng i hop med at det fører med seg ei umskiping innanfor departementa som grip inn i lokale-spursmål, og alle veit i Stortinget kor vanskeleg det er med alle slike lokale- spursmål for alle departementa. Alle veit vi har uppe planar med framlegg frå ei nemnd um visse umskipingar millom departementa. Men for min del vonar eg, når dette kjem fram til endeleg avgjerd, at vi kann få den betre samskipinga som vi treng just for alle handelspolitiske spursmål, og for min del ser eg eit mønster der i den ordninga dei har i Belgia for sin samskipnad på dette området. Eg trur vi kann læra mykje av det.

Det har av sume talarar vore teke fram eit serskilt spursmål her, det spursmålet som eg i utgreiinga mi i dag sa eg ikkje vilde taka fram, tilhøvet vårt til Spania, og eg gav grunn for det. Eg vilde ikkje taka det fram for di det endå er so mykje der som står ugreitt. Og dei talarane som har nemnt dette spursmålet, har sjølve peika på kor ugreitt det er, med di dei alle nemner samanhengen millom politiske og økonomiske spursmål på dette området. Det er just denne samanhengen millom politiske og økonomiske spursmål som gjer at det er nyttig for vårt land, liksom for dei andre nordiske landa, at vi går saman i samråd her, dryfter sakane saman fyrr vi gjer noko, og vi er

nær sagt dagstøtt i samråd med dei andre nordiske regjeringane. Hr. Lykke brukte den vendinga at vi hadde venta at Noreg skulde ha fylgt etter Storbritannia og Frankrike straks dei hadde godkjent Franco-regjeringa der nede. Eg veit ikkje kva det var for "vi" han meinte med det. Eg trur ikkje han meinte heile Stortinget. Etter det eg har set i utanriksnemnda i det minste, har eg grunn til å tru at han ikkje kunde tala på vegner åt heile Stortinget. Men at mange har venta dette, det veit eg godt. Men det er ikkje so svært mange dagane sidan Storbritannia og Frankrike har gjort sitt vedtak. Eg har greitt ut nærare i utanriksnemnda kva det var for grunnar som førde til at eg meinte at vi ikkje hadde noka serleg oppmoding til å hasta so på med denne saka, og eg skal då ikkje taka upp dette no. I denne saka, likeso vel som når det gjeld dei økonomiske spørsmåla som har vore dryft her i dag, vil eg halda meg just til den same grunnsetninga som eg nemnde, den å byggja seg for dei faktiske vilkår. Det er dei vi lever under, og eg meiner det er den einaste rette ting i livet, i politikken og på andre område. Vi byggjer oss for dei faktiske vilkåra, det er dei vi har å taka omsyn til, og sjølve dei faktiske vilkåra er i Spania i denne stunda fulle av spørsmål.

Wright: Presidenten har foreslått at utenriksministerens redegjørelse skal oversendes utenriks- og konstitusjonskomiteen til behandling. Jeg vil da tillate mig å henstille til denne komité at den fremlegger denne sak for Stortinget så snart det kan skje. Det er meget viktige spørsmål for hele vårt næringsliv det her gjelder. Jeg har alltid synes det har vært noget uheldig i det, at hver gang utenriksministeren har utredet disse spørsmål for Stortinget og man så har oversendt det til komiteen, så kommer ikke saken som regel tilbake til Stortinget før like før Stortingets oppløsning. Jeg vil også minne den ærede utenriksminister om at han for et par år siden nevnte her i Stortinget, at han hadde fått inntrykk av at det var så stor interesse omkring hans utredning av disse spørsmål at han vilde overveie å komme med utredning både i begynnelsen av sesjonen og i slutten av sesjonen. Jeg vil henstille til utenriksministeren å realisere dette. Jeg tror det vil være av stor interesse for Stortinget. Siden saken, som jeg håper, kommer snart tilbake til Stortinget, skal jeg innskrenke mig til bare å nevne et par ting i forbindelse med denne sak idag.

Utenriksministeren nevnte det forbud mot import av cement som var gjennomført ifjor. Det var av hensyn til konkurransen fra polske fabrikker det var gjort. Jeg tror imidlertid at hvis man vilde gå litt mer i dybden i denne sak vilde man finne at det også var andre interesser som lå bak, når de norske fabrikker søkte å gjennomføre dette importforbud. Gjennom flere år har cementfabrikkene søkt å begrense markedene for de enkelte fabrikker og oprettholde visse priser, slik at det så å si ikke er mulig under frie forhold å kjøpe cement her i landet fra noget land, det har man gjort for å undgå konkurranse. Nu er det dannet for et par år siden en stor internasjonal cementtrust som har sitt sete i Luxembourg. Denne store sammenslutning har forsøkt å holde prisene oppe og fordele markedene mellom de forskjellige firmaer. Men det er et par

fabrikker i Polen og også en i Belgia, som står utenfor denne trust, og disse har undersolgt den store trust. Det er selvfølgelig en mulighet for at det vilde være heldig om prisen på cement kom op, men jeg er litt overrasket over at utenriksministeren med sitt politiske syn på disse forhold stiller vårt utenriksdepartement til disposisjon for den trust det her gjelder. Før dette forbud blev gjennomført, hadde det vært rimelig at det hadde vært forelagt blandt annet Norges Industriforbund, hvorvidt det kunde tenkes at et sådant forbund kunde være til gæne for norske interesser og for den industrigren som anvender cement som råmateriale. Denne industrigren sender sine produkter blandt annet til Syd-Europa under sterk konkurranse med de derværende fabrikker. De konkurrerer til tross for de store merfrakter som må betales fra Norge. For denne industrigren spiller det en ganske vesentlig rolle, hvorvidt man kan kjøpe utenlandsk cement billigere enn norsk. Det har intet hensyn vært tatt til denne industrigren. Jeg vil si at hvis det i fremtiden skulde tenkes nødvendig å gjennomføre et eller annet forbud mot import, da bør saken bli forelagt de norske interesser gjennom de forskjellige forbund.

Utenriksministeren redegjorde for handelsutviklingen med Sovjet-Russland i de senere år. Nu er vårt salg til Sovjet ganske visst gått adskillig op i 1938, men allikevel er vår import fra Sovjet-Russland meget over det dobbelte av salget dertil. Det har vært forsøkt gjort henvendelse både til Handelsdepartementet, Utenriksdepartementet og Kornmonopolet om ikke de store statsinnkjøp av korn fra Russland kunde brukes til kompensasjon for norske varer, men såvidt jeg har forstått, har Statens kornmonopol ikke villet høre på dette. Det har ment at det må drive sin forretning så forretningsmessig som mulig, og kan derfor ikke være med på en kompensasjonsordning med Russland som muligens vilde føre til at de priser som det må betale der borte, ikke vilde bli markedspriser. Det er imidlertid et spørsmål, om man ikke nu bør ta op til drøftelse å få istandbragt en clearingordning med Russland. Hvis man kunde få gjennomført en sådan clearingordning, så skulde jeg tro at de betenkeligheter som Kornmonopolet hittil har næret, ikke lenger skulde være til stede - i like så liten grad som overfor andre land med hvilke vi har clearingavtale. Vi har sett av avisene, at Italia nettop har fått gjennomført en clearingordning med Russland. Det er mitt inntrykk efter det kjennskap jeg har til de rent forretningsmessige forhold man har der borte i Russland, at det er ikke bare kjøpelyst, men og kjøpetrang til mange ting som vi kan eksportere fra Norge. Men forholdene der borte har vært slik at det er vanskelig for dem som står i spissen for de statsforretninger det her gjelder, å få anledning til å kunne fremlegge sine egne ønsker. Jeg tror derfor meget vilde være vunnet, om man kunde ta op dette spørsmål til drøftelse, om det var mulig å få istandbragt en clearingordning med Russland, og det vilde glede mig meget, om den ærede utenriksminister kunde besvare dette derhen, at det spørsmål skal bli overveiet av departementet.

Bærøe: Det var egentlig de uttalelser som hr. Colbjørnsen kom med, som gjorde, at jeg falt for fristelsen til å forlange

ordet, og når jeg har bedt om ordet, er det i grunnen for å forsvare Regjeringen mot de angrep som hr. Colbjørnsen rettet. Jeg håper, Regjeringen setter den fornødne pris også på det. For visse mennesker er det lett, når de synes å mangle hemninger, å tale om disse ting. Jeg synes ikke det er så ganske lett, men som medlem av finanskomiteen har jeg jo av og til måttet være med på å ta standpunkt til visse av de forslag som Regjeringen har fremsatt. Hr. Colbjørnsen talte om en ny tid. Ja, denne nye tid var visst ikke mer enn 2 år gammel. Jeg kjenner ikke den nye tid i den forstand. Jeg hadde for mange år tilbake store vanskeligheter i et spørsmål om import av en viss vare her til landet - det ligger 12-13 år tilbake - det var ytterst vanskelig å holde den import ute, fordi der møtte op krav om kompensasjon, trusler om motforholdsregler. Det er ikke noget nytt. Vi ser det idag. Det er mulig det er mer skjerpet idag på grunn av at handelskrigen mellom landene vel er mer skjerpet. Men det er de gamle metoder som Utenriksdepartementet har kjent gjennom rekker av år, det er at man må veie de enkelte interesser mot hinannen og ta hensyn til de forskjellige interesser i hvert enkelt tilfelle - ikke til den enkelte interesse i det enkelte tilfelle. Men det nye i finanskomiteen er, at mens vi for noen få år tilbake hadde en arbeiderpartifraksjon som motsatte sig praktisk talt ethvert forslag om å støtte det hjemlige arbeidsliv ved toll, så synes det i de siste 2-3 år å være skjedd et omslag som går til den annen ytterlighet. Og jeg har inntrykk av at det er under hr. Colbjørnsens førerskap at dette skjer.

Jeg vil uttale mig på samme måte som finanskomiteens formann gjorde, at jeg har den tillit til Finansdepartementet og til Utenriksdepartementet, at de som før veier disse saker overordentlig omhyggelig. Hvis vi skal gå hr. Colbjørnsens linje, så må vi få en inflasjon, såvidt jeg forstår, langt større enn den vi allerede er oppe i, og spørsmålet er da hvordan det går med landbrukets interesser i den kamp, kan jeg kalle det, for likestilling som har pågått i mange år. Jeg tror det blir vanskelig nok. Utenriksdepartementet har den oppgave å veie de forskjellige interesser mot hinannen. Det er en uhyre vanskelig oppgave. Men jeg tror at vi fortsatt får innhente de opplysninger Utenriksdepartementet gir, og jeg tror også at vi fortsatt i nogen grad får bøie oss for de opplysninger som Utenriksdepartementet med sin oversikt over en saks forskjellige sider, kan gi.

Presidenten: Presidenten gjør opmerksom på at der skal holdes et referatmøte for lukkede dører i Odelstinget så snart dette møte er hevet, slik at representantene ikke må forlate salen.

De efterfølgende talere har en taletid av inntil 5 minutter.

Støstad: Utenriksministeren har sikkert idag lært å forstå, at det er litt farlig å røre ved finanskomiteens tollcirkler - da får han ikke bare finanskomiteens formann på nakken, men han får også både hr. Colbjørnsen og hr. Hognestad. Det blir jo en bær som blir nokså tung å bære. Og jeg vet nu heller ikke om hr. Lykke setter den tilbørlige pris på den assistanse han på

den måte får. Jeg er selvfølgelig, som alle de andre, klar over at tollforhøielser i enkelte tilfelle kan være et brukbart middel både til å reise og til å beskytte den innenlandske produksjon. Men det er vel likeså sikkert at importreguleringer i andre tilfelle kan være et like brukbart middel, ja kanskje et middel som egner sig bedre enn tollforhøielser. Jeg er ikke av dem som deler den tollglede som er kommet til syne hos enkelte her idag. Jeg tror det er litt farlig så å si å akseptere på forhånd alle de tollkrav som måtte komme fra en eller annen industri som mener sig å være i vanskeligheter. Vi hørte jo også idag av hr. Moseid, at skulde den slags tollkrav til alle tider imøtekommes, vilde følgen måtte bli at landbruket også måtte komme med sine krav, og da har vi det gående med den ene den ene dag og den annen den annen dag. Jeg deler derfor den opfatning at det får være Finansdepartementets sak ved hver eneste tollforhøielse nøkternt å vurdere virkningene av den både for den industri eller de innenlandske produksjoner som skulde ha fordel av den, og for dem som måtte få skade av en tollforhøielse. Virkningene må veies nøie mot hverandre. Det er nok nødvendig å bruke tollforhøielsene, men vi skal ikke innbille oss at det er så forferdelig bra ved hver anledning å få høiere toll, hvad enten det nu gjelder en rent fiskal toll eller det gjelder en beskyttelsestoll.

Hr. Bærøe kan naturligvis ha rett i at det er skjedd et omslag hos arbeiderpartiet når det gjelder tollspørsmålene, men jeg tror ikke hr. Bærøe har rett når han regner med at hr. Colbjørnsen er uttrykk for det omslag som er skjedd. Jeg tror nemlig at det er andre som har et noget annet syn på dette enn hr. Colbjørnsen har, og jeg tror også at det syn kanskje til syvende og sist er det sterkeste.

Når det gjelder det annet spørsmål som har vært fremme her, stillingen til Franco og forholdene i Spania idag, forbauser det mig meget, dette hesblesende jag fra eksportørhold om at nu må vi så å si springe i vei og anerkjenne Franco-regjeringen de jure. Det må vel være riktig av oss å ta også dette spørsmål nogenlunde rolig, se på det i forbindelse med de andre nordiske stater som vi arbeider sammen med, og i hvert fall vente inntil forholdene er litt mer avklaret enn de er idag. Jeg kan ikke frigjøre mig for det inntrykk at det er visse politiske interesser, partipolitiske interesser kanskje, som spiller en vesentlig rolle i dette kravet om at nu skal vi øieblikkelig følge efter England og Frankrike når det gjelder en anerkjennelse de jure av Franco-regjeringen. Jeg er enig med utenriksministeren i at vi må se rolig på dette spørsmål, overveie sammen med de andre stater som har de samme interesser som vi, og så ta det skritt som blir nødvendig når forholdene er avklaret.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil gjerne støtte utenriksministeren i det ønske han uttalte om at han og Utenriksdepartementet i stigende grad må få øve innflytelse på de tollforhøielser som finner sted. Med den internasjonale handelspolitikk som nu følges, er Utenriksdepartementet blitt den viktigste faktor ved avgjørelsen av disse spørsmål, og skadevirkningene av tollforhøielser som treffes uten Utenriksdepartementets kjennskap eller til og med mot dets råd,

kan bli meget større enn den lokale og innskrenkede vinning som en slik tollforhøielse kan skaffe en bestemt industri. I det hele tror jeg det er ganske nødvendig at Utenriksdepartementet får større innflytelse på disse spørsmål, ikke alene like overfor Stortinget og vedkommende komité, men kanskje også innenfor Regjeringen. Jeg har ofte inntrykk av at nettopp dette med importreguleringer og importforbud, som jeg synes kanskje har tatt en noget betenkelig vekst i den siste tid, ikke alltid er heldig, og jeg nevnte under trontaledebatten at Regjeringen ved å gå til disse importforbud i virkeligheten setter Stortinget utenfor. Men det som jeg særlig er engstelig for, er at de enkelte fagdepartementer ut fra fagdepartementsinteresser skal fremtvinge importforbud som igrunnen vanskeliggjør Utenriksdepartementets arbeide hvor det gjelder vår internasjonale handel.

Det er i denne forbindelse kanskje også verdt å nevne til overveielse det som hr. Moseid var inne på, om ikke der er adskillig som taler for at man i Stortinget vender tilbake til det gamle system med en tollkomité. Disse spørsmål har fått en så veldig betydning i den siste tid at det godt kan være at det er riktig at en komité har disse spørsmål som særoppgave, og at de ikke blandes sammen med almindelige finansielle spørsmål og budgettspørsmål. Jeg er heller ikke så sikker på at utenrikskomiteen alltid er den rette til å behandle disse spørsmål. Nu skal denne redegjørelse fra utenriksministeren sendes til utenrikskomiteen, men jeg er ikke sikker på at den er den rette, hvis den skal gi en nærmere kritikk av hele det store spørsmål som foreligger gjennom utenriksministerens tale og som har vakt denne debatt idag.

Hvad hr. Colbjørnsen angår, kan jeg virkelig ikke ofre mange ord på ham. Jeg er bare glad for at det ikke er hr. Colbjørnsens syn og hr. Colbjørnsens opfatning som øver nogen større innflytelse hverken på Regjeringens eller Stortingets stilling til disse spørsmål, så ensidig reaksjonær som hr. Colbjørnsens opfatning her er. Det er som om hr. Colbjørnsen i virkeligheten lider under at der ikke blir mer tvang. Og det er en ting som ofte har forbauset meg når jeg hører hr. Colbjørnsen: han synes i sin sammenligning helt å glemme skibsfarten og skibsfartens betydning. Eller rettere: Det er som skibsfarten sjenerer ham litt, for skibsfarten er et av de momenter som gjør at vi slipper tvang, ikke minst på valutaspørsmålets område. Nu sørger hr. Colbjørnsen idag igjen over at vi ikke kan få innført valutativang, og han ber om at vi nu må få det. Han beklager at Stortinget er slik sammensatt at vi ikke kan få endog en valutacentral. Men valutacentral og valutativang og alt hvad dertil hører, hører til de totalitære staters handels- og finanspolitikk, og jeg tror vi skal prise oss lykkelige så lenge vi er sterke nok til å slippe fri fra den slags politikk. Imidlertid er jeg enig både med utenriksministeren og med hr. Colbjørnsen i den ting at noget prinsipptrykkeri kan overhodet ikke drives hvor det gjelder handelspolitikk idag. Jeg tror nok at selv om hr. Colbjørnsen plutselig til landets overraskelse og ikke til landets glede skulde komme til å ta hr. Kohts plass, måtte han sette adskillige av sine prinsippkjepphester på båsen og leve efter

realitetenes virkelighet. Og det vilde bli noget anderledes enn hans prinsipper tilsier ham å leve.

Presidenten: De efterfølgende talere har en taletid av inntil 2 minutter.

Anderssen-Rysst: Den ærede representant hr. Moseid kastet mig i nesen at jeg hadde vært med på å fremkalle en skadevirkning like overfor landbruket - jeg tror han kalte det en knallende ørefik like overfor landbruket - i form av Islandsavtalen. Hvordan var den faktiske stilling der? Jeg er nødt til å komme litt inn på dette - jeg skal være ganske kort, siden utenriksministeren omtalte det i begynnelsen av sitt foredrag. Jo, stillingen var den, at den ene part med styrke påberopte sig, hvad vi kaller bristende forutsetninger i dette forhold når det gjaldt sauekjøtteksport til Norge. Det står i øvrig klart uttalt i St.meld. nr. 20. Utenriksdepartementet sier der:

"Videre blir det gjort gjeldende at det i 1932 var en forutsetning fra begge parters side at de i avtalen fastsatte innførselskvoter skulle være Norges totalinnførsel av salta sauekjøtt. Heller ikke denne forutsetning har holdt stikk. Den måten som Norge har praktisert innførselen av salta sauekjøtt til redusert tollsats fra andre land enn Island på har tvertimot ført til en sterk auke i Argentinas utførsel av denne vare til Norge i de siste årene. Følgen er at den automatisk fallende tollkontingent for islandsk sauekjøtt ikke har medført noen nedgang i Norges totale innførsel av denne vare siden 1932-33, men bare betydd en stadig stigende omlegging av innførselen fra den gamle hovedleverandør, Island, til en helt ny forretningsforbindelse i denne bransje, Argentina. Det er forståelig at denne utvikling har skapt sterk misstemning på Island."

Det forhold er altså etter de forhandlinger som nu har pågått og er tilendebragt, rettet på. Og hvordan blir det rettet på med virkning for det samlede landbruk, når det gjelder den omtvistede artikkel saltet sauekjøtt? Jo, det sies også i St.meld. nr. 20. Som følge av den regulering som man nu igangsetter, skulde det la sig gjøre å minske innførselen av saltet sauekjøtt

"fra omlag 1 200 tonn i 1937 og mer enn 1 300 tonn i 1938 (de første 11 månedene) ned til bare litt over 1 000 tonn, således en vesentlig vinning for den norske saueavl."

Jeg kan ikke innrømme at jeg har vært med på å gi landbruket, som hr. Moseid sa, en knallende ørefik, men jeg skal innrømme at jeg har den opfatning at man har avverget at en annen næring får en ørefik, nemlig fiskeriene, som i denne forbindelse vanskelig kunde tåle den.

Colbjørnsen: I anledning av det hr. Mowinckel sa, vil jeg bare bemerke at jeg absolutt ikke neglisjerer skibsfarten og eksporten. Det er næringer som jeg selv gjennom mange år har arbeidet i, og som jeg tror jeg kjenner en del til. Men jeg har ingen som helst tro på at hele folket kan settes i arbeid i skibsfarten. Kan vi sette de 3-4-5-6 tusen arbeidsledige sjøfolk som vi jevnlig har, i arbeid i skibsfarten, vil jeg anse det for bra. Hele folket må settes i arbeid og få bedre utkomme først og fremst gjennom utviklingen av tryggingen av jordbruket og hjemmemarkedindustriene.

Til det som hr. Støstad sa, kan jeg bare si at jeg er helt enig med ham i at Finansdepartementet og Regjeringen må avveie alle hensyn, og det har på ingen måte vært min mening å ville antyde at Finansdepartementet skulde akseptere alle mulige tollkrav som kommer fra bedriftene. Jeg har bare ment at man skal se alvorlig på de rimelige og berettigede tollkrav som har gått igjen nu gjennom nokså mange år, men som bare er blitt imøtekommet i liten utstrekning. Det er dog en kjensgjerning at vi har dårlig tollbeskyttelse i Norge. Jeg kan til hr. Lykke bare gjenta det jeg sa, at hvis man tar tollinntektene i procenter av importen, kan vi nok komme til større procentsats for Norges vedkommende enn for enkelte andre land; men da inkluderer vi også den store norske fiskaltoll, og det gir et galt uttrykk. Tar man vare for vare, som jeg sa, den ene viktige vare etter den annen og sammenligner den norske, svenske, finske og engelske tolltariff, vil man se at for de fleste varer hvor det gjelder, har vi en til dels betydelig mindre beskyttelse enn disse land har.

Jeg vil til slutt si i anledning det utenriksministeren sa, at såvidt jeg skjønner er vi nu alle sammen enig om at Finansdepartementet og Regjeringen skal ta fullt hensyn til Utenriksdepartementet når de fremlegger sine proposisjoner. Og hvis det da senere trenges tilleggsopplysninger, skal disse innhentes av finanskomiteen, som naturligvis da vil ta hensyn til dem under avgjørelsen av tollsaker.

Satsråd Koht: Representanten hr. Wright klaga over det forbudet mot sementinnførsle som hadde kome, og meinte det burde ha vore lagt fram for Norges Industriforbund. Etter dei opplysningane eg har vart denne saka lagt fram for industriforbundet på fyrehand.

Når han dessutan reiste spørsmålet um clearing med Russland - ja so kann det kanskje vera eit interessant spørsmål, men so vidt eg veit, har ikkje Sovjet-Samveldet clearingavtale med noko anna land, so det kann vel kanskje vera tvilsamt um det vil ha slik ein avtale med vårt land. Men, som sagt, det kunde alltid vera eit interessant spørsmål. Eg vil gjerne at den mistyding ikkje skulde koma til å setja seg fast på nokon måte, - um det er nokon som har teke det slik - at ikkje Utanriksdepartementet vert høyrte i Regjeringa når det gjeld dryftingar um spørsmål um innførseleregulering. Alle slike spørsmål blir fyrr dei kjem fram i heile Regjeringa, dryft millom fagdepartementet som har med den einskilde sak å gjera, og Utanriksdepartementet. Det er ofte ei langvarig dryfting som på den måten går for seg. Fyrst etterpå kjem saka fram til Regjeringa. Og dei innførselsforboda som eg nemnde her idag,

som har vore tekne i det siste året, dei er dei aller fleste - eg trur berre på eit nær - tekne med tilråding og samtykkje frå Utanriksdepartementet. Det gjeld millom anna denne innførselsreguleringa for silkekonfeksjon, for ho kom som ein konsekvens av det vedtaket om tollpålegg på råvara som vart gjort i fjor sumar.

T. Sverdrup: Det som gjør at jeg så sent blander mig op i debatten, er en uttalelse av utenriksministeren om at han hadde gitt den utvidede utenrikskomité full beskjed angående spørsmålet om Spania. Ja, den utvidede utenrikskomité kan være god nok, men bør ikke Stortinget som sådant ha krav på å få en viss orientering med hensyn til utenrikspolitiske spørsmål? Jeg for min part har mange ganger savnet det, og jeg har mange ganger vært i den situasjon at jeg har fått høre nyheter om utenrikspolitiske spørsmål gjennom pressen eller gjennom et eller annet medlem av en eller annen komité, som har vært i forbindelse med pressen eller med utenrikskomiteen. Jeg tror det vilde være riktig at Stortinget forholdsvis tidlig i sesjonen fikk en oversikt over hvad som har hendt av utenrikspolitiske ting som interesserer vårt land. F.eks. i år, da vi har hatt dette voldsomme stormcentrum som gikk over Europa i høst, tror jeg nok det hadde vært riktig at vi hadde fått en oversikt over hvorledes vi var berørt av de ting, og hvilke forholdsregler vi tok, - så vi ikke bare lever på tro og "von-høren-sagen", men får det på den riktige måte, slik at vi er fullt orientert og vet hvad der har foregått. Jeg tror det er mange som er av samme opfatning som jeg med hensyn til disse spørsmål. Handelspolitikk kan være godt og vel nok, men tross alt er vel mange av de utenrikspolitiske spørsmål nu for tiden ganske anderledes viktige enn f.eks. om vi har sluttet en traktat med Nicaragua eller Costa Rica.

Moseid: Finanskomiteens formann har allerede opplyst at finanskomiteen har besluttet å tilkalle Utanriksdepartementets folk når det forhandles om tollspørsmål som Utanriksdepartementet ønsker å ha forhånds-kjennskap til. Hvad der kan ha hendt av uhell ifjor, vet jeg ikke; men det er iallfall helt på det rene at det er besluttet, og at det også vil bli gjort.

Hvad angår hr. Anderssen-Ryssts prosedyre for Islands standpunkt, skal jeg ikke gå nærmere inn på det spørsmål nu. Jeg vil bare beklage at Regjeringen ikke tidligere har grepet inn overfor den stigende import fra Argentina. Men det må vel være nokså klart for ethvert menneske at ved å forhøie kvoten fra Island må man også komme til å forhøie kvoten fra Argentina og derved påføre landet en import som det ikke har bruk for, og som utvilsomt vil komme til å stenge for utnyttelsen av våre naturlige verdier på dette område.

Når jeg så at statsministeren hadde gitt arbeiderpartiets landsstyre en melding om Regjeringens opfatning av spørsmålet overfor Spania, kom jeg til å tenke på om dette kanskje var et første forsøk på å innføre Hitlers system: at man sender riksdagen hjem og bare redegjør overfor partidagen for de spørsmål som er av interesse for landet.

Presidenten: Hr. Lykke har hatt ordet to ganger, og har nu ordet til en kort bemerkning.

Lykke: Det samme spørsmål som hr. Moseid nu sist var inne på, har også jeg rettet til Regjeringen, men det har den jo ikke svart på. Vi får da håpe at det har ikke vært med hensikt. - Siden den ikke svarer tar den vel det som har vært sagt her som en velfortjent reprimande. Jeg vilde bare bekrefte at finanskomiteen har absolutt intet imot et samarbeide. Hvis det er nogen som skal bebreides at det ifjor ikke blev tilkalt nogen representant for Utenriksdepartementet, så må jeg dessverre tilstå at det måtte være mig som formann, som hadde plikt til å tilkalle ham. Og skulde vi i år komme til å tenke på å gå utenfor Finansdepartementets forelegg, skal vi huske på dette løfte fra 1937, som altså dessverre blev glemt ifjor. Men jeg vil nok legge til, hr. utenriksminister, at hvis det på tross av advarsler fra vedkommende representant fra Utenriksdepartementet, blir vedtatt ting, med flertall eller enstemmig, og Utenriksdepartementet fremdeles står på sin mening og anser vedkommende forslag for galt, og ikke ønsker å få det vedtatt med det vanlige forbehold, da må utenriksministeren møte op under tolltariffens behandling. Det blir konsekvensen. Det kan ikke være så at man bare tilkaller en mann fra Utenriksdepartementet, og så hører man på ham, uten at man kanskje tar det spor av hensyn til hans mening.

Hognestad: Jeg vil bare ha sagt at jeg tror ikke at finansministeren og Regjeringens øvrige medlemmer er enig i den konklusjon som utenriksministeren trakk vedkommende forhøielsen av tollene på kunstsilke. Her fulgte Stortingets flertall Regjeringens flertall.

Statsråd Koht: Det var svært godt å få denne lovnad frå formannen i finansnemnda um at Utanriksdepartementet skal få varsel når dei i finansnemnda vil drøfta spursmål um tollpålegg som går ut over dei framlegga som har kome frå Regjeringa. Men når formannen dessutan nemner at då bør utanriksministeren i alle høve vera til stades her i Stortinget, når desse tollspursmåla blir dryft, då må eg få lov til å gjeva den tilleggsupplysinga, som formannen i finansnemnda skulde kjenna til, at den tilrådinga som finansnemnda gjev til Stortinget, og som er eit løynleg dokument, ho vert ikkje send til Utanriksdepartementet. Vi får i det heile ikkje sjå dei framlegg som her kjem. Då å møte fram i salen og høyra på kva som blir referert, og taka standpunkt til det, det er ein heilt umogleg ting. Men eg torer kanskje be um at denne praksis kann bli brigda, soleis at denne tilrådinga frå finansnemnda blir send fram til Utanriksdepartementet, fyrr saka blir dryft og avgjord her i Stortinget.

Lykke: Det er ikke finanskomiteen som bestemmer hvem der skal ha eksemplarer av den hemmelige innstilling. Men det vilde være ganske naturlig om Utenriksdepartementet traff en avtale med Stortingets presidentskap om de hemmelige dokumenter som det ønsket å få sig tilstillet.

Presidenten: Til dette siste kan jeg kun si at det har vært mig ganske ubekjent at ikke Utenriksdepartementet og Regjeringens chef fikk dem. Og hvis det nogen sinne var blitt ytret et beskjedent ønske fra Regjeringen i så henseende, er jeg sikker på at det var blitt imøtekommet av Stortinget.

Wright: Den ærede utenriksminister nevnte at Russland ikke hadde nogen clearingavtale med noget land. Jeg vil da tillate mig å spørre utenriksministeren om det ikke er korrekt at Italia nettop har fått istand en clearingavtale med Russland. Avisene har iallfall opplyst om det, og det var nettop den ting som var årsak til at jeg har henstillet å overveie det spørsmål om ikke Norge kunde få istand en lignende clearingavtale med Russland.

Statsråd Koht: Um denne tilleggsavtalen er ein clearingavtale, det må eg seia at eg ikkje veit.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse oversendes til utenriks- og konstitusjonskomiteen. Det er meningen å la den trykke og omdele til samtlige representanter.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Referat:

Kgl. prp. om statstilskudd til norske selfangeres konsesjonsavgift til Sovjet-Samveldet for tillatelse til å drive selfangst i Kvitsjøen i 1939.

Enst.: Sendes utenriks- og konstitusjonskomiteen.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 13.15.